

FHS Krigsskolen

Bacheloroppgave

«Forsvarsvilje»

– «Tolkning og anvendelse, et tvetydelig begrep?» –

av

Kasper Lie Anholt og Mads Fredrik Postmyr Lohne

Lvert som en del av kravet til graden:

BACHELOR I MILITÆRE STUDIER MED FORDYPNING I LEDELSE OG LANDMAKT

Antall ord: 14 579

Innlevert: 18 april 2022

Godkjent for offentlig publisering

(Blank med hensikt)

Forord

Studiets fokusområde har vært utfordrende å arbeide med, da det har vært mye data og mye friksjon i arbeidet. Allikevel er dette et område vi har stor interesse av, og håper vil være til merverdi for Forsvaret og hæren, studiets begrensninger til tross. Oss bemerket, var forsvarsvilje sist oppe for debatt i 2020, hvor en av oppfordringene var videre forskning på begrepet. Et tungt arbeid denne bacheloroppgaven er et forsøk på. Slik det fremgår senere i studien, oppfordrer vi til videre forskning og fokus på begrepets betydning og definisjon, da vi anser dette som relevant og viktig innenfor den militære profesjonen.

Vi ønsker også å rette en stor takk til Anne Marie Hagen, som ved sin veiledning har støttet oss i arbeidet med studiet.

Oslo, Krigsskolen, 18-04-2022

Kasper Lie Anholt og Mads F.P Lohne

Sammendrag

Bakgrunnen for studiet er den hyppige forekomsten av begrepet «forsvarsvilje» i offentlig debatt, men ulik vektning og argumentasjon for hva det innebærer fører til spørsmål hvorvidt begrepet har en reel substans og kan legges til grunn ved politisk debatt og vedtak. Dette studiet har til hensikt å problematisere begrepet «forsvarsvilje» i offentlig omtale.

Studiets problemstilling er derfor utledet slik: *Hvordan tolkes og benyttes begrepet «forsvarsvilje» i Norge?* Gjennom kvalitativ analyse av offentlige dokumenter har bredden av anvendelsen og forståelsen blitt avdekket, innenfor fastsatte rammer. En definisjon av begrepet vil ikke være mulig å etablere i et slik begrenset omfang som en bacheloroppgave, derav et forsøk på å skape en forståelse for hvordan det tolkes og benyttes gjennom å fordele dokumentene i kategoriene militær, politisk og sivil.

En kan derimot se at forståelsen for begrepet som regel forstås innenfor en forsvars- eller sikkerhetspolitisk kontekst, dog med unntak. Når det gjelder tolkningen, er den i større grad preget av divergens mellom det militære og sivilt/politiske. Denne divergensen kan skyldes en større subjektiv forståelse og ileggelse av begrepet, uten særlig faglig forståelse for vilje i en militærfaglig kontekst. Der den militære tolkningen gjerne tolkes i sammenheng med Clausewitz sine teorier om vilje.

Basert på begrepets tvetydighet i både anvendelse og tolkning, kan det konkluderes at begrepet ikke har et åpenbart svar sett opp mot problemstillingen, annet enn delvise konklusjoner basert på studiets naturlige subjektivitet grunnet det begrensede omfanget en bacheloroppgave tilbyr. Derfor anbefales det ytterligere forskning, som tillater et større empirisk grunnlag og en mer helhetlig forståelse innenfor konkret tematikk.

Innhold

1 Introduksjon	1
1.1 Aktualisering	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensning:	3
2 Teori	3
2.1 Clausewitz om krig.....	4
2.2 Verneplikt, samfunnsdeltakelse og total krig	6
2.3 Retorikk – Etos, logos og patos.....	8
2.3.1 Retorikk:.....	8
2.3.2 Etos:.....	9
2.3.3 Logos:.....	9
2.3.4 Patos:	9
3 Metode:	10
3.1 Metodeteori	10
3.1.1 Dokumentanalyse	10
3.1.2 Diskursanalyse.....	12
3.1.3 Innholdsanalyse	12
3.2 Metodisk tilnærming	14
3.2.1 Fremgangsmåte	14
3.2.2 Metodekritikk	19
3.2.3 Kildekritikk	20
3.2.4 Forforståelse og validitet	21
4 Analyse	22
4.1 Beskrivelse av data.....	22
4.1.1 Tidslinje for selekterte dokumenter	24
4.1.2 Aktuelle dokumentsteder.....	24
4.2 Funn av analyse	26
4.2.1 Presentasjon av funn.....	26

5 Diskusjon	28
5.1 Forståelse – «Hvordan tolkes begrepet?».....	29
5.1.1 Faglig forståelse	29
5.1.2 Allmenn oppfatning.....	30
5.2 Kontekst – «Hvordan benyttes begrepet?».....	32
5.2.1 Begrepet i kontekst.....	33
5.3 Tvetydighetens betydning	35
6 Avslutning	38
6.1 Konklusjon	38
6.2 Videre forskning.....	39
7 Bibliografi	39
8 Vedlegg	44

Figurer og tabeller

- Figur 1: Seleksjonstabell 1
- Figur 2: Seleksjonstabell 2
- Figur 3: Tabell for koding og innledende innholdsanalyse av dokumentene i datagrunnlaget
- Figur 4: Tabell for analyse av begrepsbruken, vedrørende ordet «forsvarsvilje»
- Figur 5: Oversikt over selekterte dokumenter
- Figur 6: Tidslinje for publisering av dokumentene i datagrunnlaget

1 Introduksjon

1.1 Aktualisering

Forsvarsvilje blir nevnt som helt sentralt for at vi skal være i stand til å forsvare Norge, både av nåværende og tidligere forsvarssjefer (Kristoffersen, 2020). Begrepet er blitt en del av både politikeres og offiserers daglige vokabular. Det er også blitt benyttet i media som en del av forklaringen på hvordan Ukraina, i den pågående krigen mot Russland, så langt har holdt ut mot den russiske overmakten. Som ved følgende sitat av Oberstløytnant Palle Ydstebø i VG: “Så langt har Putin grovt undervurdert Ukrainas forsvar og befolkningens forsvarevilje” (Buggeland, 2022). Selv om ordet brukes over en lav sko, er det få som er i stand til å gi en konsis og objektiv begrepsavklaring. Ved anvendelse av ordet forsvarevilje, vil det kunne oppfattes som en parameter med hensikt å måle den totale viljen i befolkningen, til å yte motstand ved en væpnet konflikt. Forsvarsvilje har derimot også blitt benyttet i kontekst av debatten rundt forsvarsevne og Forsvarets operative kapasitet.

I Norge har også forsvarevilje blitt trukket frem som opphav, årsak og kontinuerlig faktor for Heimevernets opprinnelse og eksistens; der en av deres hovedoppgaver er å verne og forsterke denne viljen (Hove et al., 2019, s. 173). Forsvarsvilje som begrep blir også brukt hyppig i kontekst av både motstandsvilje og forsvarsevne, der enkelte trekker frem verneplikten slik regjeringen gjør i stortingsproposisjon 151s. fra 2016 der de skriver følgende: “Et klart flertall i befolkningen støtter behovet for et sterkt og troverdig forsvar, og forsvareviljen har over tid vært solid. Denne støtten kommer til uttrykk på flere måter, blant annet gjennom viljen hos begge kjønn til å gjennomføre førstegangstjeneste og gjennom Forsvarets generelt gode omdømme.”. Videre for bruken av begrepet i Norge, er det tidvis benyttet blant «vanlige» nordmenn i form av debatter, kronikker og leserinnlegg i diverse medier; fra Aftenposten til trønderavisa.

Dette studiet skal forsøke å skape en forståelse for, og finne ut av, hvordan forsvarevilje som begrep benyttes og tolkes i Norge. Da med et utledet spørsmål om begrepet har en reell substans, eller om det er et tomt begrep tilpasset i en gitt kontekst som styrker egen argumentasjon. Samtidig som begrepet kan fremstå som en måleparameter for en nasjons totale vilje til forsvar av egen stat. Studiet bygger derfor på et teoretisk rammeverk sentralisert rundt Clausewitz sine teorier om krig og viljens betydning, med vekt på hans ideer om synergien mellom folk, stat og forsvar. Dette satt i kontekst av samfunnsutviklingene gjennom 1800 og 1900 tallet benyttes som et teoretisk grunnlag i forståelse for fremveksten av vilje sett

i lys av Clausewitz sine teorier. Dette vil gjøres ved å bruke hans teorier for å skape en forståelse av hvordan en moderne tolkning av hans teorier kan ha påvirket dagens forståelse av vilje, og i forlengelsen av dette forsvarsvilje. Hans teorier binder sammen vår forståelse for viljens rolle i krig som fenomen, med samfunnets og politikkens rolle i hvordan en nasjons militære maktmiddel anvendes. Treenighets teori der kravet til synergi mellom stat, folk og forsvar er satt i en kontekst av historisk samfunnsutvikling vil muliggjøre et historisk perspektiv i tolkningen av innsamlet data for videre analyse av begrepets anvendelse i Norge i dag. Således vil studiets teoretiske rammeverk også inneholde en grunnleggende redegjørelse for retorikk, da spesielt etos, patos og logos, dette for å muliggjøre en diskursanalyse gjennom en retorisk tolkning av datagrunnlaget. På denne måten kan dataen tolkes og analyseres gjennom et språklig perspektiv. Sammensatt vil dette teoretiske rammeverket skape bedre forutsetninger for en helhetlig tilnærming, ved at begrepet kan søkes å forstås gjennom militærfaglig teori, samfunnsutvikling og språklig virkemidler.

1.2 Problemstilling

Studiets formål er å avdekke hvordan begrepet forsvarsvilje tolkes og benyttes i Norge. Problemstillingen er utarbeidet som et spørsmål med utgangspunkt i både interesse og nysgjerrighet i hva begrepet innebærer. Sett i lys av den pågående interessen for Forsvaret etter Russlands invasjon av Ukraina, der nyhetsbildet i større grad har blitt dominert av offiserer som Tormod Heier og Palle Ydstebø. Hvorav sistnevnte har trukket frem russisk undervurdering av ukrainsk forsvarsvilje som en medvirkende faktor til manglende russisk fremgang og ukrainsk suksess. Disse betraktningene har dermed satt i gang en flere debatter vedrørende norsk beredskap, og evne til å stå imot et tilsvarende militært overfall. Ytterligere synliggjøring av dette, er hvordan det er forelagt et forslag om å tillate enkelte heimevernssoldater å oppbevare både våpen og ammunisjon hjemme (Christensen, 2022), samtidig som regjeringen har bevilget mer midler til Forsvaret med hensikt å åpne for større øvingsaktivitet og tilstedeværelse i Nord (Den Norske Regjeringen, 2022). Disse faktorene tatt i betraktning er det blitt mer aktuelt å skape en inngående forståelse av begrepet.

Studien baserer seg derfor på følgende problemstilling:

Hvordan tolkes og benyttes begrepet «forsvarsvilje» i Norge?

Studien vil ikke forsøke å definere selve begrepet, men heller skape en forståelse for hvordan det benyttes innenfor offentlig diskurs og hvordan det kan tolkes. Det understrekes derfor at

det innenfor tolkning av begrepet, ikke forsøkes å definere eller forklare, heller skape en generell forståelse for hvordan begrepets betydning og innhold kan tolkes gjennom teori og metode.

1.3 Avgrensning:

Studiets ramme som en bacheloroppgave legger noen begrensninger på studiets omfang, dermed er det blitt satt noen avgrensninger. Følgende avgrensninger er lagt til grunn:

- Studiet søker ikke å finne ut om forsvarsvilje kan måle befolkningens forsvarsvilje, ei heller hvorvidt begrepet kan eller fungerer som en målenhet.
- Studiet skal ikke definere selve begrepet forsvarsvilje, det skal derimot forsøke å finne ut hvordan det tolkes, med utgangspunkt i innsamlet data, og avsenders anvendelse av begrepet. Det understrekes, og presiseres derfor, at det ikke forsøkes å gi en definisjon, men kun tolkning gjennom data, analyse og teori, på hvordan begrepet tolkes av brukere i Norge.
- Studiets datainnsamling er bevisst avgrenset fra 2010 og frem til i dag. Dette er et bevisst valg for å holde studiet innenfor samtiden, og dermed se på dets nåværende aktualitet.
- Datainnsamlingen vil avgrenses til før krigen mellom Ukraina og Russland brøt ut, 24 februar 2022, fordi arbeidet med datagrunnlaget startet da, og det ville bli vanskelig å selektere flere dokumenter på samme grunnlag i ettertid. Det skal presiseres at andre kilder som ikke analyseres, kan hentes i ettertid om dette hjelper studiet.

2 Teori

Dette kapittelet vil innledningsvis ta for seg Clausewitz sine teorier vedrørende krig som fenomen og betydningen av vilje for krigen og det militærfaglige. Hans treenighet med synergien mellom stat, folk og forsvar vil være en grunnpilar for studiets teoretiske rammeverk. Deretter vil kapittelet redegjøre for samfunnsutvikling etter Napoleonskrigene som har hatt betydning for både det militærfaglige og samfunnets involvering i det militære. Avslutningsvis blir det redegjort for retorikk, og de retoriske bevismidlene etos, patos og logos. Hensikten med dette, er hvordan teorien skal benyttes til å tolke funnene i innsamlet data. Studiet vil benytte Clausewitz for å se om det er en sammenheng mellom vilje i en faglig forståelse og dagens tolkning og bruk av forsvarsvilje, samtidig som hans treenighetsteori ligger til grunn for å forstå historisk samfunnsutvikling som en mulig forklaring på hvordan begrepet benyttes og tolkes i Norge i dag. Disse teoretiske rammene skal benyttes for å tolke, forstå og analysere datagrunnlaget til studiet, spesielt opp mot avsender og begrepets innhold

med kontekst. Retorikk er også sentralt i forståelsen av et begrep, og retorikk med etos, patos og logos vil brukes som verktøy i videre diskursanalyse for å forstå hvordan begrepet anvendes spesifikt innenfor rammen av det språklige.

2.1 Clausewitz om krig

Det er gjennom Clausewitz at vilje først blir benyttet aktivt, som et begrep for å forklare både krig, og hvordan den skal utkjempes. I henhold til «Vom Krieg» er krig et resultat av politikk videreført iblandet andre midler (Clausewitz, 1971, s. 87) og en kontinuerlig kamp mellom viljer, der man alltid søker å tvinge egen vilje over på motstanderen (Clausewitz, 1971, s. 75). Denne kampen mellom viljer representeres gjennom egen søken etter å knuse motstanderens vilje, og på den måten oppnå den politiske målsetningen. Dette utdypes gjennom flere kapitler i boken, der han trekker frem at krigen i seg selv ikke er en isolert aktivitet, men gjenstand for påvirkning gjennom flere eksterne faktorer. Spesielt vektlegger han at krigen er underlagt politikken og at menneskelig natur er en kontinuerlig faktor, der det paradoksale er hvordan mennesket trosser naturlig frykt for vold i søken om å oppnå sine målsetninger (Clausewitz, 1971, ss. 86-87).

Både den politiske føringen av krigen, og det menneskelige aspektet er ifølge Clausewitz sammenhengende og består av en synergieffekt. Denne synergieffekten presenteres som «*a paradoxical trinity composed of primordial violence, hatred and enmity*» (Clausewitz, 1971, s. 89). Denne treenigheten beskrives som en blind naturkraft underlagt som et politisk instrument, og er ofte gjenstand for forståelsen av hans treenighet bestående av folket, militæret og regjeringen. Clausewitz anvender hver part sin egen rolle, der folkets lidenskap og vilje til å delta i krigen må ligge til grunne, slik at hærførere gjennom mot og talent kan føre krigen mot oppnåelse av politikken mål, der de politiske målsetningene tilhører regjeringen alene. (Clausewitz, 1971, s. 89) Denne teoriens betydning for vilje, og i forlengelse forsvarsvilje, går på forståelsen av sammenhengen mellom de forskjellige aspektene i treenigheten, sett i lys av Clausewitz sitt syn på hvordan krigen føres. Krigen må føres gjennom politisk styring, som bestemmer hvilke målsetninger (ends) som skal oppnås, med hvilke militære virkemidler (means). På bakgrunn av dette dannes det en forståelse for at krig er dynamisk, og dets resultat er aldri endelig, ettersom folkets vilje ikke kan kues eller undervurderes.

En kan dermed ikke utelukke betydningen av hver enkelt komponent i treenigheten. En slik tilnærming vil, ifølge Clausewitz, fjerne logikken og fornuften i selve krigen, da krig må

anses som et politisk instrument, og at krigen i seg selv kun kontrolleres gjennom søken etter å oppnå politikkenes mål. Uten folkets iboende entusiasme og vilje til å stå i krigens lidelse vil det være innskrenkende på den politiske ambisjonen og derav begrense de overordnede politiske målene (Clausewitz, 1971, s. 89). En slik begrensning vil igjen endre på de militære forutsetningene, og midler tilgjengelig. Indirekte forteller dette at militærmakt ikke kan anvendes, dersom viljen til å søke de større politiske målene ikke er til stede, gjennom manglende støtte blant folket. Relativt til begrepet forsvarsvilje, kan dette være en mulig fremstilling av forsvarsvilje i praksis; eventuelt en tolkning av det. Det er dessuten viktig å være bevisst at Clausewitz også presenterer treenigheten som en paradoksal treenighet mellom hat, urvold og fiendtlighet, og at dette er den blinde naturkraften som driver krigen fremover. Hans tilegnelse av disse til folket, militæret og regjering kan være en representasjon for hvorvidt viljen som kommer til spille i krigen, egentlig er summen av synergien disse skaper. Derav mangelen på en klar definisjon av vilje i hans skriftlige verk og at treenigheten heller er en representasjon av den menneskelige natur som drivkraft for viljen.

Clausewitz tar også et oppgjør med ideen om at utøvelse av vold kun har til hensikt å ødelegge fienden fysisk. Siden krigen handler om kampen mellom viljer, presiseres det at en krig aldri vil bli utkjempet mellom en livløs masse. Derfor må formålet for bruk av vold være å sette motstanderen i en situasjon av håpløshet, og rive ned hans vilje til å fortsette kampen. Forutsetning er da at krigen kjempes med mer en fysisk makt og vold utøvd mot hverandre. I og med at krig aldri er en isolert hendelse, medfører dette at den menneskelige naturen er drivkraften bak både utøvelse av vold og viljen til å stå imot. For forståelse av viljens posisjon i militærteori, er Clausewitz' presisering av krig som en balansert affære bestående av både fysisk kapasitet og moralsk kraft viktig. Han vektlegger at for å knuse motstanderens vilje, er ikke ødeleggelse av hans fysiske og materielle kapasitet nok alene. Det fremlegges at man må medregne motstandskraft hos motstanderen, som en uforutsigbar faktor, da denne er et resultat av den samlede viljen til å motsette seg motstanderens vilje. Disse ideene gjenspeiles i moderne forståelse av krigen, og da spesielt gjennom manøverteori. Ser man også på norsk plan og beslutningsprosess, under faktoranalyse, så skal offiseren inkludere en vurdering av både kampkraft og moral hos motstander. I motsetning til tidligere oppfatning av at krigen kunne føres gjennom en matematisk tilnærming, presiserer Clausewitz at dette ikke er mulig, da det neglisjerer den menneskelige påvirkningen og betydningen av den moralske faktoren. (Clausewitz, 1971, ss. 136-138)

For problemstillingens del, er denne forståelsen av vilje og dets betydning for militærteorien svært viktig. Mange av disse teoriene er overførbare til moderne forståelse av krig, og en tolkning av Clausewitz sin forståelse av vilje; kan være hvordan vilje er både den kollektive motstandskraft iboende samfunnet, samtidig som det er akkumulasjon av alle følelser og mentale egenskaper som driver krigen fremover. Dette satt i kontekst av treenigheten hans, skaper et grunnlag for å kunne forstå viljens betydning og påvirkning i rammen av forsvarsvilje.

2.2 Verneplikt, samfunnsdeltakelse og total krig

I søken etter å finne svar på studiets problemstilling, er samfunnsutviklingen som bidro til Clausewitz sitt syn på krig en pådriver i forståelsen av hva forsvarsvilje kan omfatte. Den historiske samfunnsutviklingen, spesielt i tiden etter den franske revolusjonen, var såpass omveltende at det har bidratt til å forme samfunnets forståelse av krigen og det militære i dag. Fremveksten av nasjonalisme, demokrati og direkte folkelig involvering var med på å endre krigens karakter. Kriger gikk fra å være kongen og regjeringens anliggende, til å nå involvere hele samfunnslaget. De politiske endringene og prosessene i denne perioden av historien, er nødvendig for å forstå tankene bak Clausewitz sine teorier om krig (Hobson, 2005, s. 136).

Som fremlagt av Clausewitz sin treenighet, så er krigen en konsekvens av politikken og dermed underlagt denne. Samtidig er man avhengig av at det eksisterer en iboende entusiasme og vilje blant befolkningen for at politikken skal kunne nå sine mål. En av nyvinningene fra den franske revolusjonen var den økte folkelige deltakelsen i samfunnet, og hvilken påvirkningskraft folket fikk på nasjonenes politikk. Gjennom aktiv bruk av både patriotisme og nasjonalisme kunne styresmaktene mobilisere denne entusiasmen gjennom ideen om å verne de verdier og rettigheter som nå var gitt, der verneplikten anses som det ytterste eksempelet på dette. Selv om innføringen av verneplikt ble en total omveltning av krigens karakter, var den først sterkt upopulær blant befolkningen. I en kontekst av forsvarsvilje er det oppsiktsvekkende at Frankrikes innføring av tvungen verneplikt i 1793, ble møtt med sivile opptøyer og motstand (Hobson, 2005, ss. 141-142). Først i 1798 ved institusjonalisering av verneplikten, og den moderne militariserings fødsel, ble verneplikten og militærtjeneste ansett som en patriotisk plikt som gjenspeilet samfunnets verdier (Hobson, 2005, s. 143). Dette satt i kontekst av et moderne perspektiv, ser man hvordan samfunnet beveget seg i en retning der maktbalansen mellom stat og folk ikke lenger var like distant. Demokratisering av samfunnet medførte en økt involvering, og innføring av verneplikt ved lov gav rom for å forsterke nasjonalfølelse og de verdier man var satt å verne. Dette banet på mange måter vei

mot totalkrigene som preget starten av 1900-tallet, hvor hele nasjoner ble mobilisert for å sloss.

Foruten innføring av verneplikt, står også statsutviklingen sentralt i hvordan denne perioden har påvirket moderne tankegang og samfunnet ellers. Demokratisering, industrialisering og ideologisk oppblomstring har alle røtter i en stadig individuell liberalisering og folkelig påvirkning av samfunnet. Selv om det ble gjort store demokratiske fremskritt, er det viktig å understreke at dette ikke kan sammenliknes med det moderne samfunnet vi har i dag. I kontekst av Clausewitz sin treenighet, er derimot statsutviklingen i denne perioden svært viktig for å belyse hvordan nasjonenes totale vilje kommer frem i relasjon med væpnet konflikt og krig. Den moralske komponenten som Clausewitz presenterer, og iboende entusiasme i befolkningen, blir mer relevant gjennom 1800-tallet. Stadig industrialisering gav en større grad av selvbevissthet i befolkningen der nasjonalpolitikk i større grad måtte ta hensyn til folkets meninger. Utviklingen og militarisering av ideologiske bevegelser medførte også en større grad av selvbevissthet hos styresmaktene, som i større grad måtte forsøke å stabilisere og samle nasjonen. Disse utviklingstrekkene kan i stor grad gjenspeiles i dagens samfunn, og gjennom 1900-tallet. Krigens karakter endret seg, og verdenskrigene som totale folkekriger med mobilisering av alle samfunnslag i de involverte statene ble betydelig for forståelsen, oppbygningen og anvendelse av militære styrker. Krigen gikk nå over til at folket i stor grad deltok aktivt i krigføringen, og de politiske styresmaktene måtte ta hensyn til dette. Bruken av militærmakten ble også i større grad gjenspeilet av folkelig støtte til regjeringene i anvendelsen av det.

Gjennom et norsk perspektiv, er det også verdt å merke seg at en del av disse endringene allerede lå latent i en primitiv form i samfunnet, allerede fra 1200-tallet. Norge har siden 1200-tallet praktisert en primitiv form for verneplikt, både gjennom leidang og legdshæren (Leraand, 2021). Der bønder ble utskrevet til militærtjeneste, mens profesjonelle styrker, som hirden og leiesoldater, utgjorde en minoritet innenfor den norske hæren. Norge og Sverige ble allerede på 1600-tallet de første europeiske statene som innførte lokal rekruttering i befolkningen, til militære avdelinger tilknyttet lokale områder (Leraand, 2021). Sett i lys av verneplikten innført i 1854, kan dette anses som en tydelig forløper. Etter unionen med Sverige ble allmenn verneplikt, slik den vi ser i dag, innført ved lov i 1854 (Leraand, 2021). Grunnloven ble også i stor grad utarbeidet etter de verdier og prinsipper man kjente igjen fra den franske revolusjonen; frihet, likhet og brorskap (Holmøyvik, 2022).

Maktfordelingsprinsippet og en styrkning av demokratiet er også viktige elementer innenfor

den norske statsutviklingen etter 1814. Samfunnet vi ser i Norge i dag, er derfor på mange måter en direkte konsekvens av samfunnsutviklingen som foregikk i tiden etter den franske revolusjonen. Dette gjelder både innenfor politikk, folkelig deltakelse og også verneplikt. Der sistnevnte kan tenkes å være en lang tradisjon i Norge og norsk kultur. Dette er sterkt relevant til studiets problemstilling, ettersom verneplikt spesielt, benyttes hyppig i korrelasjon med begrepet forsvarsvilje.

2.3 Retorikk – Etos, logos og patos

Retorikk kan anses som «avsenders bevisste og hensiktsbestemte forsøk på å overtale, overbevise eller vinne tilslutning til et begrunnet synspunkt, og som tar utgangspunkt i det talte ord» (Gjerde, 2016, ss. 13-14). Det er klart at det finnes utallige definisjoner av begrepet, denne definisjonen legges likevel til grunn, basert av definisjonens bredde. Begrepet «forsvarsvilje» og dets fortolkning og bruk bør analyseres gjennom den retoriske konteksten som benyttes når begrepet er i bruk. I en slik analyse er dermed en grunnleggende forståelse og kjennskap til nettopp retorikk med logos, patos og etos nødvendig. I dette underkapittelet vil det derfor redegjøres hva retorikk er og begrepene logos, patos og etos.

2.3.1 Retorikk:

Retorikk, er som nevnt, ansett å være kunsten om å overtale, både skriftlig og muntlig. Det er et begrep som har lange tradisjoner, og en tung historisk betydning innenfor språkforståelse og kommunikasjon (Svendsen, 2019). Moderne retorikk har et historisk opphav i antikken, og spesielt Aristoteles trekkes frem som en av retorikkens foregangsmenn. Rasjonale bak retorikk, var å gi en taler evnen til å forstå hvordan en kunne påvirke tilhørerne. Retorikk i en klassisk forstand anses også som et redskap for utformingen av overbevisende kommunikasjon, der man gjennom selektiv bruk av ord og handling kan forsterke sitt eget budskap (Svendsen, 2019) Dette kan gjøres ved å tilpasse talemåte, begrepsbruk og rekkefølgen man velger å formidle forskjellige budskap opp mot hvem som er mottakere. I nyere tid har retorikken også utviklet seg til å tilpasses moderne kommunikasjonsplattformer.

Innenfor retorikkens verden vil etos, patos og logos være kjent som Aristoteles sine tre bevismidler. De handler om talerens karakter (etos), sakens innhold (logos) og tilhørerens følelser (patos) (Andersen, 1995, s. 34). Dette er ofte ansett som nødvendige virkemidler når det gjelder formidling, og står sentralt ved argumentasjon og fremføringsevne. Innenfor forståelse av hvorfor begreper benyttes og hvordan de tolkes, vil disse bevismidlene vise til en eventuell forklaring.

2.3.2 Etos:

Utdypende om etos, kan det forstås og forklares som en persons moralske overbevisning eller vilje representert gjennom personens kommunikasjon (Grue, Etos, 2021). «(...) alt som angår taleren, angår også saken. Avsenderen er en del av budskapet.» argumenterer og forklarer Andersen for etos i sin bok *I Retorikkens Hage* (Andersen, 1995, s. 35). I henhold til Aristoteles vil en taler med god etos vise moralsk kvalitet, sunn fornuft og velvilje gjennom egen formidling. I det daglige kan høy etos gi uttrykk for å være mer troverdig, og ha opphav i hvordan taleren får en høyere grad av troverdighet gjennom egen profesjon. I overført betydning, så vil dette si at en person som uttaler seg om eksempelvis militærfaglige spørsmål vil ha større troverdighet om personen innehar en militær bakgrunn, enn en person uten. Noe som aktualiseres gjennom dette studiets analyse av sivil og politisk bruk av et i utgangspunktet fagmilitært belastet begrep.

2.3.3 Logos:

Andersen forklarer logos når forfatteren «... på grunnlag av de overbevisende momentene i hvert enkelt tilfelle viser hva som er sant eller sannsynlig» (Andersen, 1995, s. 34). Det baserer seg derfor på logikk og fornuft i argumentene som presenteres (Grue, Logos, 2019). Dette innebærer derfor, i kontekst av retorikk, at argumentene oppfattes som sannsynlige eller ikke. I relasjon til etos og patos vil dette kunne forsterkes eller svekkes, avhengig av egen oppnåelse av de forskjellige bevismidlene. For studiets del, er det interessant å se hva de forskjellige forfatterne ilegger eget resonnement rundt bruken av forsvarsvilje, sett opp mot de øvrige bevismidlene.

2.3.4 Patos:

Det siste bevismiddelet, patos, omhandler følelsene til tilhørerne. I retorisk forstand, anses dette som evnen til å overbevise gjennom å spille på følelsene til publikumet. Man søker å rette egen argumentasjon slik at det vekker en følelse hos publikum som stemmer med ønsket budskap, enten gjennom å skape entusiasme eller engasjement (Grue, Patos, 2019). Patos er i større grad noe mennesker blir utsatt for, enn den direkte evnen til budskapsgiver, derav står følelser og emosjoner sentralt i patos som retorisk verktøy. (Andersen, 1995, s. 37)

I daglig kommunikasjon er derfor retorikk, og de retoriske virkemidlene som etos, logos og patos, svært viktig i forståelsen og tolkningen av budskap gitt gjennom kommunikasjon. Ved en forståelse for retorikk vil man kunne ane seg til budskapets hensikt, eller være oppmerksom på hva formidleren forsøker å oppnå. På samme tid gir det et godt blikk på

hvordan man skal tolke og tyde språkbruk. Gjennom forståelse av retorikk, vil det være enklere å forstå i hvilken kontekst ord og uttrykk blir formidlet i, samtidig som det tillater et annet perspektiv i forsøk på å forstå hvordan ord, uttrykk og begreper benyttes med hensikt og narrativ.

3 Metode:

Følgende kapittel tar for seg studiets metode, det innebærer en redegjørelse av relevante metoder, vår anvendelse av disse opp mot problemstillingen vår, datainnsamlingen, metodekritikk og kildekritikk. Hensikten med kapittelet er å vise hvordan arbeidet har vært frem mot analysen og er viktig å ha som et grunnlag når vi legger frem våre funn fra analysen.

3.1 Metodeteori

Valg av hvilken metode som benyttes er viktig for forskningen og sentralt for studiets validitet og pålitelighet. Metoden bør dermed velges ut ifra hva man skal finne ut av. Problemstillingen vår legger til grunn at vi er nødt til å se på i hvilke sammenhenger begrepet «Forsvarsvilje» blir brukt. Begrepet blir ofte brukt av mange, både i dagligtale og i skriftlige dokumenter. Det er tre metoder som har pekt seg ut som relevant for vår problemstilling: innholdsanalyse, dokumentanalyse og diskursanalyse. Hvordan disse gjør seg relevant vil drøftes med redegjørelsen for hva disse metodene innebærer.

3.1.1 Dokumentanalyse

«Dokumentanalyse omtales gjerne som en type kvalitativ innholdsanalyse der forskeren samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det eller de forholdene i samfunnet vi ønsker å studere.» (Johannessen et al., 2016, s. 97) Som sitatet sier, vil en slik analyse bli en mer kvalitativ studie av natur, siden innholdet skal analyseres og settes i sammenheng. For å forstå hva hvert dokument legger i begrepet «forsvarsvilje» er det mange faktorer man er nødt til å ta høyde for. Med tid til rådighet og kravet til dybde i hver analyse vil det derfor bli vanskelig å gjøre en kvantitativ analyse av forståelsen av begrepet i Norge. En kvantitativ undersøkelse kunne derimot vært formålstjenlig for å få et mer utfyllende datagrunnlag, som ville gitt funnene våre enda mer tyngde.

Det finnes ingen fasit på hvordan en dokumentanalyse gjøres. Asdal og Reinertsen legger frem seks metodiske grep i boken «Hvordan gjøre dokumentanalyse», som har til hensikt å inspirere til analyse av dokumenter (Asdal et al., 2020, s. 143). Disse er dokumentsteder,

dokumentverktøy, dokumentarbeid, dokumenttekster, dokumentsaker og dokumentbevegelser. Alle seks må ikke analyseres for at det skal være en dokumentanalyse. For å vite hvilken eller hvilke tilnærminger vi bør benytte, ser vi hva disse metodiske grepene innebærer.

Dokumentsted, som et metodisk grep, innebærer at man skal studere noe som blir ansett som et sted hvor det skjer en form for aktivitet (Asdal et al., 2020, s. 144). Denne aktiviteten er det dokumenter og dokumentarbeid som står for. Hvorfor og hvordan er dette dokumentstedet formet av nettopp dokumentene og dokumentarbeidet? Vi ser det litt relevant å ta med denne innfallsvinkelen for å kunne få en kontekstuell forståelse av kildene vi analyserer, og dermed bruken av ordet «forsvarsvilje».

Dokumentverktøy, derimot, handler om hvilke virkemidler dokumenter benytter seg av for å nå visse målsetninger (Asdal et al., 2020, s. 146). Dette vil være høyst relevant for vår problemstilling, der flere av forfatterne i vårt datagrunnlag benytter begrepet forsvarsvilje i forbindelse med argumentasjon for egne interesser, noe vi kommer tilbake til i drøfting og presentasjon av analysen.

Det metodiske grepet dokumentarbeid innebærer alt arbeidet som ligger til grunn for et dokument, som er viktig for å forstå «hva dokumentet består i, hva slags betydning dette har, hvilke former for kompetanse og konkrete ferdigheter som er involvert og hvordan dette arbeidet former de ulike dokumentene, dokumentstedene, og de sakene og spørsmålene dokumentene omhandler, diskuterer, beskriver og informerer om» (Asdal et al., 2020, s. 148).

Analyse av dokumenttekst vil si å analysere selve tekstens utforming og virkemidler. Retorikk, struktur, argumentasjon og andre virkemidler er sentralt å se på i en slik analyse. (Asdal et al., 2020, s. 149) Hva gjør teksten for å påvirke eller overtale leserne?

Dokumenttekstene kan være lurt å analysere i datagrunnlaget vårt for å forstå hvordan tematikken rundt forsvarsvilje benyttes i den større argumentasjonen.

Når man analyserer dokumentsaker, er det ofte vanlig å analysere flere dokumenter som omtaler samme sak, for å se hvordan dokumenter forholder seg forskjellig til saker (Asdal et al., 2020, s. 150). Denne analysen dreier seg i stor grad om forholdet mellom tekst og kontekst. En tilnærming basert på analyse av dokumentsak, som i dette tilfelle vil være bruken av ordet «forsvarsvilje», kan derfor være hensiktsmessig for å se forskjellige tilnærminger til benyttelsen av ordet, både hos forskjellige forfattere og plattformer.

Dokumentbevegelser handler om hvordan dokumenter beveger seg gjennom andre tekster, institusjoner og andre dokumentsteder (Asdal et al., 2020, s. 151). Hvordan tekster og dokumenter lever videre gjennom dokumenter kan analyseres for å finne ut hva og hvilke dokumenter som kan få større eller mindre betydning for samfunnet. Denne tilnærmingen bør kobles til analyse av dokumentsteder, om det er nødvendig for studiet. Det vil derimot bli lagt mer vekt på de andre metodiske grepene, da vi ser på dokumentbevegelser som mindre relevant for å svare direkte på studiets problemstilling.

3.1.2 Diskursanalyse

Kvalitativ dokumentanalyse kan gjøres på forskjellige måter. Diskursanalyse peker seg frem som en svært aktuell metode i forhold til vår problemstilling. Det blir definert av Werner Christie Mathisen som «analyse av språkbruk i en samfunnsmessig kontekst, med fokus på hvordan ideer og begreper som produseres i denne konteksten tolker og er med på å forme (et visst utsnitt av) den samfunnsmessige virkeligheten» (Bratberg, 2018, s. 37) Hvordan ordet «forsvarsvilje» blir benyttet i den offentlige debatten kan være virkelighetskonstituerende og kan derfor også ha påvirkning på atferd og holdninger til flere samfunnsgrupper rundt denne tematikken. Derfor vil en grundigere forståelse for bruken være viktig for å se hva slags betydning denne meningsdannelsen faktisk har for samfunnet.

En diskursanalyse skal søke å avdekke hvilke forestillinger og meningsdannelser som ligger til grunn i en gruppe mennesker gjennom språk. En diskurs «viser til det konkrete som blir sagt, og til rammene for hva som er rimelig å mene og tro innenfor et gitt fellesskap» (Bratberg, 2018, s. 34). Sitatet krever at man tar utgangspunkt i et bestemt fellesskap, som i vårt tilfelle vil være nordmenn. Vi kan dele opp dette fellesskapet, slik vi har valgt å gjøre med bakgrunn i Clausewitz sin treenighet, for å identifisere de forskjellige inngangsverdiene hver enkelt gruppe har til debatten. Disse gruppene er da det militære, det sivile og det politiske. Hvorvidt denne inndelingen gir oss noen mønster fra analysen, gjenstår å se. Sitatet sier også at vi er nødt til å analysere både innholdet i dokumentet og konteksten rundt for å forstå diskursen vi kaller «forsvarsvilje». Analysen og kodeskjema må av den grunn bestå av begge aspekter.

3.1.3 Innholdsanalyse

Den samfunnsvitenskapelige metoden innholdsanalyse er selvforklarende i seg selv. Det handler om å analysere innholdet i tekster, filmer, eller andre kilder. Innholdsanalyse vil finnes i både kvantitativ og kvalitativ form. Metoden, og særlig i kvalitativ forstand, gjør seg

ofte viktig som en fremgangsmåte innenfor en diskursanalyse (Grønmo, 2020). Bratberg trekker også frem at metoden kan benyttes innenfor begge kategorier, men at «Hensikten med innholdsanalyse er altså i første omgang å gi en konsentrert gjengivelse av innholdet i et tekstmateriale» (Bratberg, 2018, s. 101).

Innholdsanalysen gjør seg relevant til studiets problemstilling, fordi vi har et dokumentmateriale vi skal analysere. Siden vi har bestemt oss for at bruken av ordet «forsvarsvilje» i offentlige dokumenter er hva som skal analyseres i studien, er det nødvendig å gjøre en innholdsanalyse av de valgte dokumentene. Dette er nødvendig for å få en forståelse av konteksten rundt anvendelsen av begrepet, som også kan vise seg å være mønstre eller andre funn, og blir dermed et grunnlag for analyse. Som sagt, nevner Grønmo innholdsanalyse som en mulig fremgangsmåte ved diskursanalyse. Siden diskursanalyse allerede er lagt frem som en relevant metode, vil innholdsanalysen naturligvis bli en del av studiet.

En innholdsanalyse bør ikke bare analysere hva som står eller blir sagt i dokumentet. Den bør resultere i å kunne si hva slags betydning og konsekvens dokumentet har, blant annet for mottaker. En kontekstuell forståelse må også komme frem i analysen. Grue har lagt frem tre punkter som legger til rette for en god innholdsanalyse i boken *Teori i praksis*;

Analysesstrategier i akademisk arbeid:

- *Hva slags type dokument? Hvilken sjanger er det?*
- *Hva er dokumentets kommunikative formål? Sett i lys av for eksempel forfatter og publikum.*
- *Hvilke virkemidler blir benyttet for å nå formålene? Hvordan forholder den seg til leserne?*

(Grue, 2015, s. 82)

Grues tre punkter er et forslag til hvordan en slik innholdsanalyse kan gjøres. Gjennom disse spørsmålene vil man få definert hva dokumentenes hensikt og konsekvenser vil være, noe som er viktig for å se hvordan ordet blir brukt og argumentert med. Vårt codeskjema, som vil bli presentert senere i studiet, blir utviklet på bakgrunn av denne redegjørelsen og Grue sine punkter for innholdsanalyse.

Som vi har sett, er det flere akademiske og metodiske tilnærminger som vil kunne bidra til problemstillingen og oppgaveløsningen. Vår fremgangsmåte, som baserer seg på disse redegjørelsene vil bli forklart i neste kapittel. Vi vil ikke følge én metode alene, men la oss inspirere av alle de tre samfunnsvitenskapelige metodene, dokumentanalyse og dens rammeverk ved de seks grepene, diskursanalyse og innholdsanalyse.

3.2 Metodisk tilnærming

3.2.1 Fremgangsmåte

3.2.1.1 *Datainnsamling*

Vi har identifisert flere plattformer for diskusjon og arkiver hvor forsvarsvilje blir nevnt og debattert, som Stratagem, Forsvarets Forum, Stortinget.no, Regjeringen.no, NB.no (Nasjonalbiblioteket), ffi.no og Atekst (et digitalt arkiv hvor avisartikler fra hele landet er arkivert). På disse sidene har vi gjort søk på ordet «forsvarsvilje» og andre relaterte begreper som «vilje til forsvar» og «forsvarevne», som kan ha noe med temaet å gjøre. Vi har valgt å gjøre søk på flere plattformer for å få et bredt bilde som kan dekke flere grupper i samfunnet. Vi får dermed dokumenter som representerer militærfaglige perspektiver, politiske perspektiver og sivile perspektiver på begrepet og tematikken.

3.2.1.2 *Seleksjon*

Som følge av metodevalget vil dette studiet være kvalitativt fremfor kvantitativt. Seleksjon av materialet vi hadde funnet var derfor nødvendig. For å kunne svare på problemstillingen, ser vi at dokumenter fra nyere tid er det mest relevante. Første søket gikk i tidsperioden 1990 til 2022, og med Ukraina konflikten rådende i nyhetsbilde valgte vi å ha en karantene på alle nyhetsartikler, debatter, kronikker og leserinnlegg fra 10. mars. Årsaken til dette var for å sikre at dataen som omhandler «forsvarsvilje» ikke kun ble farget av en mediestorm som gjorde det relevant. Studiet ønsker å finne ut hvordan begrepet benyttes og tolkes i Norge, og derav viktigheten å få et bredt, men kvalitativt utgangspunkt i datavalget. Dette søket presenterte eksempelvis over 789 artikler på Atekst alene. På bakgrunn av det høye trefftallet på Atekst og ønske om å skaffe en forståelse for bruken og tolkningen i vår samtid, snevret vi inn søket til 2010 og frem til krigen mellom Ukraina og Russland, ved 24 februar 2022. Derfor snevret vi oss inn mot årstallene 2014, 2016 og 2020 spesielt, dette på bakgrunn av sikkerhetspolitiske, juridiske eller militære hendelser i disse årene. 2014 var et år med internasjonal spenning der ISAF operasjonen offisielt ble avsluttet, og den mye omtalte annekasjonen av Krimhalvøya. 2016 og 2020 er derimot to årstall med flere debatter rundt innføring av kjønnsnøytral verneplikt og presentasjon av den seneste langtidsplanen. Det ble

også gjennomført kryssøk på regjeringen.no og stortinget.no, samt fagmilitære forum som Stratagem og Forsvarets Forum, i den hensikt å få perspektiver fra politisk og fagmilitært hold.

Etter dette initiale søket med en grovseleksjon satte vi opp innsamlet data og så på dets relevans opp mot metoden, og fordelte det inn i kategorier. Kategoriene ble fordelt på avsender og innhold. Gjennom studien ønsker vi å belyse hvordan begrepet benyttes, og så det derfor nødvendig å skaffe en bredere representasjon enn kun fagmilitære diskurser eller politiske debatter. Derfor valgte vi bevisst å unngå flere av de større mediehusene, og så på et tilfeldig utvalg lokalaviser for å skaffe et «sivilt» datagrunnlag. Dataen som kom av denne seleksjonen, ble valgt på bakgrunn av varierende innhold og kontekst på uttalelsene vedrørende «forsvarsvilje». Kravene som ble stilt til denne datainnsamlingen var en innledende analyse av betydning, sett opp mot relevans av tidligere selektert data. Studiets teorigrunnlag har også vært førende for utvelgelseskriterier, da vi har sett på både retorikk, samfunnsrelevans og Clausewitz sin treenighet. Den metodiske tilnærmingen til studiet har også stått sentralt i valg av data. I all hovedsak har vi stilt samme spørsmål til hvert dokument, og ut ifra graden av svar gjennom metodiske grep, har dokumentene bestått seleksjonen. Disse spørsmålene er de samme som er presentert gjennom redegjørelse av metoden, da spesifikt innholdsanalyse.

Til tross for en kvantitativ tilnærming i grovseleksjonen, er samtlige dokumenter i alle søk blitt lest for å kunne tillate en kvalitativ bruk av nevnt data. Selve seleksjonen var tidkrevende, og all data er blitt kontrollert av begge forfattere. For å kvalitetssikre kildenes relevans og pålitelighet er forfattere, journalister og skribenter blitt bakgrunnsjekket for å se hvorvidt de har hatt en relasjon eller tidligere yrkeskarriere innenfor Forsvaret eller relaterte departementer. Det har også blitt utvist en bevisst seleksjon på mediehus, for å få frem lokalaviser fra hele landet. Gjennom dataen har vi selektert aviser fra Trøndelag, Vestlandet, Nord-Norge og Østlandet helt bevisst, da med hensikt å ha større representasjon av begrepets forståelse hos mennesker rundt om i Norge. Dette valget ble tatt tidlig i prosessen ettersom problemstillingen søker å finne ut begrepets forståelse og bruk i Norge, og dermed anses det som viktig at det ikke snevres ned til kun større mediehus, faglige debatter eller til enkelte forsvarstunge regioner.

Når det gjelder de militærfaglige og politiske dataene, er seleksjonen her blitt gjennomført med større søkelys på hvem, hva og kontekst. Dette fordi man i større grad ser bruken variere,

og den språklige konteksten til begrepet gjerne tynges av egen profesjon eller politiske ståsted. Retorikken i samtlige artikler funnet, tyder også på at det er en større grad av personlige kjennskap eller tolkning av begrepet. Derfor har det vært svært få militærfaglige debatter som tar for seg begrepet, annet enn en lenger debatt på strategem.no høsten 2020. Samtlige artikler publisert innenfor samme debatt er blitt selektert med begrunnelse i dets faglige relevans, belysende poenger og at det skaper et større grunnlag for videre analyse sett opp mot annen innsamlet data. Forsvarets Forum er også blitt gjennomført på lik måte, men færre artikler nådde opp i seleksjonen, og med ønske om bred representasjon ble dermed Stratagem artiklene prioritert.

Det av data kategorisert under «politisk» har hatt større gjennomgang og hatt en mer kvalitativ tilnærming fra start. Først ved å søke gjennom stortinget.no og regjeringen.no for å innhente offentlig data som omtaler begrepet med relevans opp mot nasjonal lovtolkning. Det var svært lite data å hente inn, men dataen har fortsatt gjennomgått de samme kriteriene som all annen data. For å skape en større representasjon av politisk datagrunnlag, er offentlige uttalelser av fremtredende politikere sett i relevans med hvilket daværende verv de satt i, blitt vurdert opp mot seleksjonen. Hvor denne dataen er blitt selektert med relevans på hvem, hva og kontekst sett opp mot annen data som allerede var innsamlet. Det har vært en større vektning på kriteriene om offentlig relevans ved innhenting av politisk data, og spesielt når uttalelser og dokumenter er blitt publisert i tid sett opp mot pågående debatter.

3.2.1.3 Seleksjonstabeller

Dokument:	"Korrekt" avsender	Forsvarsvilje benyttes	Saklig relevans	Teoretisk belegg	Representativt
Dokumentets navn	Hvilken person/profesjon/Interesse	Benyttes begrepet sentralt?	Er den relevant mot problemstillingen?	Kan det tolkes gjennom teori?	Gir den databredde til studien?
"Interessant og viktig om forsvarsvilje"	Militær, (p) forsvarssjef	JA	JA	JA	JA
"Historieløs langtidspan"	Militær, forsvarets museer	JA	JA	JA	JA
"Det svenske eksperimentet"	Sivil, Eidsvold forsvarsforening	JA	JA	JA	JA
"Jegerånden"	Militær, biografi FSJ	NEI	DELVIS	JA	JA

Figur 1, seleksjonstabell 1

Dokument:	Relevant for norsk forståelse/bruk av FV	Faglig forum	Debatt/replik/kronikk	Supplerer innsamlet data	Givende for problemstillingen
Dokumentets navn	Kan den si noe om hvordan FV brukes/tolkes?	Akademisk/faglig kontekst og relevans?	Meningsytelse, eller forklaring?	Kan dokumentet settes i en større kontekst?	Gir den noe nytt/konkret til studien?
"Interessant og viktig om forsvarsvilje"	JA	JA	JA (D)	JA (Debattkjede strategem)	JA
"Halsugging bekrefter ytringsfrihetens krise"	JA	NEI (Aftenposten)	JA (K)	DELVIS	JA (Nytt perspektiv)
Finland: Sisu og Forsvar	JA	DELVIS	NEI (Artikkel)	NEI (Lik "Det svenske eksperimentet")	DELVIS

Figur 2, seleksjonstabell 2

Tabellene vist frem her er en digitalisert representasjon av hvordan vi analogt jobbet ved bruk av tavle, og vil derfor ikke være i et eget vedlegg.

Tabellene ovenfor gir en forenklet visualisering på hvordan vi jobbet med seleksjonskriteriene, der tabell 1 ble utledet med tabell 2 for en mer skjerpet seleksjon. I den første seleksjonen ble det satt krav om at samtlige dokumenter måtte ha et minimum av en «stryk», det vil si i illustrasjonen, mørkegrå boks, for å stryke. Deretter i neste seleksjonsrunde ble samtlige data med mindre enn tre «JA» luket ut. Slik fortsatt prosess frem til vi satt med en god variasjon av militære, politiske og sivile data. Enkelte av dokumentene ble hentet frem igjen med en ny vurdering opp mot kriteriene etter hvert som seleksjonen gikk videre, for å kvalitetssikre egen seleksjon og se hvorvidt det var endring i treff. Derav resultatet «delvis» på enkelte dokumenter, slik at disse kunne få en ny vurdering underveis. Som nevnt i tidligere avsnitt gikk samtlige dokumenter gjennom samme seleksjonsprosess, men det ble lagt på nye kriterier for enkelte dokumenter for å oppnå en større grad av objektivitet i datagrunnlaget, og relevans. Der det var flere dokumenter som nådde opp, men av hensyn til kvalitet i videre arbeid måtte selekteres bort, ble det lagt en vektning av enkelte kriterier. Seleksjonen fortsatte til vi satt igjen med totalt 19 dokumenter, og hadde en øvre grense på 20 dokumenter. Bakgrunnen for dette var å sikre et kvalitativt datagrunnlag, som da kunne vies nok tid til en god og fullstendig analyse. Fokuset gjennom seleksjonen var å luke ut hva som kunne gi noe til studiet, og hva som var overflødig. Totalt ble det gjennomført 12 runder med seleksjon fra et totalt antall på 827 dokumenter, ned til de 19 som blir benyttet i studiet.

3.2.1.4 Koding

For å enkelt sortere innsamlet data, og bistå i egen seleksjon, kodet vi hvert dokument først overordnet, før de ble ytterligere kodet gjennom forskjellige spørsmål til hvert dokument.

Kodingen tok utgangspunkt i den metodiske tilnærmingen vedrørende innholdsanalyse og Grues tre punkter nevnt i kapittel 3.1.3.

Det ble valgt å kode dette slik, for å få en kvalitativ analyse av hvert enkelt dokument, og for at datagrunnlaget i større grad kunne analyseres gjennom anvendelse av teori. Samtidig som vi ønsket å holde analysen tro til de metodiske verktøyene for anvendt metode. Det er derfor blitt gjennomgått en grovanalyse gjennom alle tre metodene, og sammenstilt i en felles analyse hvor alle tre verktøyene ble anvendt.

3.2.1.5 Tabeller for koding

Tittel	
Forfatter	Navn, yrke og relevant bakgrunn
Sted, dato	Hvor dokumentet er fra, nettsted/avis/etc, og dato for publisering
Kontekst	Kort om tiden den ble publisert i, hvilke temaer hadde oppmerksomhet
Publikum	Hvem er ment å lese dokumentet? Hvem blir påvirket/kan bli påvirket av dokumentet?
Formål/hensikt	Hvilken hensikt har dokumentet? Hva ønsker forfatter å oppnå med dokumentet?
Type dokument	Sjanger
Sammendrag av dokumentet	Hvilke argumenter blir lagt frem i dokumentet?
Tolkning/bruk av «forsvarsvilje»	Hvordan blir ordet benyttet i dokumentet? Hva slags betydning blir det lagt i ordet?

Figur 3, Tabell for koding og innledende innholdsanalyse av dokumentene i datagrunnlaget

Tabellen over viser hvordan vi har valgt å analysere hvert enkelt dokument. Analysene av kildene vil ligge i Vedlegg 1. Disse legger grunnlaget for funnene og tendensene vi ser i analysen. Utformingen av denne tabellen for koding er utarbeidet basert på metodekapittelet, hvor vi ser på dokumentanalyse, diskursanalyse og innholdsanalyse. Vi har tilpasset slik at kodingen skal kunne, så godt det lar seg gjøre, svare på problemstillingen vår. Basert på disse spørsmålene vi stiller hvert dokument, vil vi få et bredt bilde på både dokumentet i seg selv, forfatteren og deres intensjon, konteksten rundt dokumentet. Når vi ser på disse faktorene opp mot hvor og når begrepet blir brukt, vil vi få en større forståelse for hvordan det blir benyttet.

Hvilket dokument	
Kontekst	I hvilken kontekst blir begrepet «forsvarsvilje» benyttet i dokumentet?
Hensikt	Hva tolker vi som hensikten med benyttelsen av begrepet «forsvarsvilje» i dokumentet?
Forståelse av begrepet	Hvordan tolker vi forfatterens forståelse og vektlegging av begrepet «forsvarsvilje» i dokumentet?
Retorikk	Hvordan blir begrepet «forsvarsvilje» benyttet retorisk i argumentasjonen i dokumentet?

Figur 4, Tabell for analyse av begrepsbruken, vedrørende ordet «forsvarsvilje»

Etter at den innledende innholdsanalysen av dokumentene er gjort, som vist i figur 3, analyserte vi bruken av begrepet «forsvarsvilje» isolert i hvert dokument. Den analysen består av fire deler. Den første er konteksten, som tar for seg i hvilken kontekst dokumentet er skrevet i, eksempelvis hvordan begrepet anvendes i lys av dokumentets formål. Det andre punktet er vår tolkning av forfatterens hensikt med å benytte det i sitt dokument. Er det for å styrke et argument for egen interesse eller er det av en mer forklarende karakter? Det tredje punktet er vår tolkning av forfatterens forståelse av begrepet. Dette kan sees i sammenheng med konteksten. Da kan vi for eksempel spørre oss hvilken konkret tematikk forfatteren relaterer begrepet til. Det fjerde og siste punktet omhandler retorikken vedrørende bruken av begrepet. Er det noe innenfor retorikk som peker seg tydelig ut ved forfatterens benyttelse, som bruk av følelser (patos), sterke logiske argumenter (logos) eller troverdighet i form av etos?

Analysen for begrepsbruken bygger på den første innledende innholdsanalysen. De utfyller hverandre ved å ha hvert sitt fokus. Den første setter søkelys på selve dokumentet og legger en kontekstuell forståelse til grunn før vi ser nærmere på selve bruken i den andre analysen, vist i figur 4. Derfor ser vi det nødvendig å legge frem begge analysene og legge de som vedlegg for å kunne legitimere våre funn i analysen.

3.2.2 Metodekritikk

En kan argumentere for at en kvantitativ metode ville vært det mest hensiktsmessige for å finne ut hvordan begrepet blir brukt i Norge, sammenliknet med en kvalitativ metode. Det vil

være vanskelig å gjøre en studie som skal representere en større gruppe med mennesker ved en kvalitativ studie. Spesielt hvis hensikten er å se tendenser som går igjen hos befolkningen, står denne metodekritikken sterkt. En kvantitativ analyse ville likevel vært vanskelig å forene med slik innholdsanalyse vi har valgt å gjøre, basert på tid tilgjengelig. Videre basert på nødvendigheten av å gå i dybden i datamaterialet, er det fordelaktig å velge en kvalitativ tilnærming, nettopp fordi det gir mulighet for å gå i detalj på hvert enkelt dokument. Ved en kvantitativ analyse av innsamlet data ville det vært mulig å oppdage trender, men det ville vanskeliggjort det å fange opp alle nyansene og de dypere funnene som nå er muliggjort gjennom en kvalitativ metode. Dokumentanalyse i seg selv kan sies å være kvantitativ av natur, ettersom innsamlingsmetoden krever et stort innsamlingsgrunnlag, derimot krever selve analysen at hvert enkelt dokument gjennomgås i detalj, og dermed forutsetter en grundig dokumentanalyse at det gjennomføres en kvalitativ studie.

Hvilke dokumenter vi anser som relevant for studiet kan settes under kritikk, fordi det er valgt på et visst subjektivt grunnlag. Som nevnt i forrige avsnitt ville det vært svært ressurs- og tidkrevende å gjennomføre en kvalitativ analyse i bruk av begrepet i samtlige offentlige dokumenter. Samtidig er det forskjell på hvor sentral tematikken er i dokumentene, selv om begrepet er nevnt underveis. Konsekvensen er at studiets datagrunnlag og analyse er preget av vår subjektive forståelse, av andres subjektive bruk og tolkning av et begrep uten en definert objektiv betydning. Et annet viktig punkt når det gjelder metodekritikk av studiet, er det mangelen på tidligere forskning, noe som kan være en årsak til nettopp hvorfor vi ser oss nødt til å poengtere denne kritikken.

3.2.3 Kildekritikk

Kritikk vedrørende datagrunnlaget vårt har blitt diskutert under metodekritikken, og vil derfor ikke bli diskutert som kildekritikk. Valg av kilder til redegjørelsen av teori bør derimot diskuteres. Som teorikapittelet viser, er den preget av militærteori og hva vilje og forsvarsvilje betyr i den sammenheng. En mulig svakhet med teorigrunnlaget er den tunge vektingen på militærteori og mindre på generell samfunnsvitenskap, siden studiet søker å sette lys på hvordan forståelsen er i hele befolkningen. Det er viktig å ha et nyansert blikk på hvilket teorigrunnlag som blir lagt frem, siden datagrunnlaget og analysen senere skal diskuteres opp mot dette.

Teorigrunnlaget rundt retorikk bør også benevnes innunder kildekritikk. De fleste kildene om retorikk er hentet fra Store Norske Leksikon på nett. Dette medfører at det er en mindre

nyansert tolkning av teorien, og det kan være manglende faglige perspektiver på nettopp dette. Studiens teorigrunnlag vedrørende retorikk kan derfor anses som å være noe smalt, og det kan hevdes at det burde blitt benyttet mer variert faglitteratur. Allikevel er nettsiden av en pålitelig karakter, og den er i stor grad en oppsummering og artikkel som er bygget på allerede eksisterende faglitteratur.

I relasjon til kildekritikk, bør det nevnes at under forarbeidet av studiet og i seleksjon av data, ble det ikke gjort funn på konkret forskning som omhandler forsvarsvilje. Dermed er det ikke noe tidligere akademisk forskning som kan være veiledende for valg og seleksjon av data.

3.2.4 Forforståelse og validitet

Det er også nødvendig å nevne studieforfatterenes egen oppfatning, forståelse og bias rettet mot studiets innhold. I forkant av arbeidet har vi, som kadetter ved Krigsskolen, et allerede farget syn på begrepet, og dannet oss vår egen tolkning av begrepets betydning. Dette kan ha påvirket utvalgt teoretiske grunnlag for studiet, samt påvirket analysen til tross for et forsøk på objektivitet, i henhold til anvendt metode. Konkret er det spesielt den militærteoretiske forståelse av vilje som fundamental i utøvelse av militæraktivitet, som kan ha farget analyse og tolkning av data, der forsvarsvilje i større grad har blitt ilagt samme verdier og betydning som begrepene kampmoral, kampvilje og en nasjons motstandskraft.

Det kan dermed rettes kritikk mot hvorvidt studiets funn og konklusjon er gjenstand for vår subjektive forståelse i møte med en allerede subjektiv tematikk. Derfor har studiet vektlagt hvordan andre anvender og tolker begrepets betydning, fremfor å avdekke en klar og konkluderende definisjon, som for øvrig ville hatt en større påvirkning av vår forforståelse rettet mot begrepets betydning. I henhold til et ønske om å forholde oss så objektiv som mulig ovenfor innsamlet data, og tolke denne slik det blir fremlagt, har analysen foregått som en tredeling med hensikt å tydeliggjøre flere utgangspunkt for begrepets bruk og tolkning. Som sådan er det en underliggende oppfatning at studiet har lyktes i å forholde seg i størst mulig grad, adskilt fra eget bias i forskningen på tematikken, men det kan ikke utelukkes en viss grad av subjektiv tolkning av teori og funn.

Dette har en direkte konsekvens for studiets validitet og reliabilitet. Ettersom det er studieforfatterne selv som er instrumentet som analyserer og tolker innsamlet data, og gjennom den metodiske tilnærmingen avgjør dataens verdi. Studiets begrensede omfang, som en bacheloroppgave, sett i sammenheng med forfatterenes forforståelse av begrepet, påvirker den totale validiteten i studiets funn. Dette betyr ikke at funnene ikke er valide, men at

konklusjonene blir basert på de trender, oppfatninger og datatolkning som er blitt gjennomført med et empirisk utgangspunkt begrenset av tid tilgjengelig og temaets kompleksitet. Det at tematikken heller ikke er blitt forsket på tidligere, gjør at våre funn ikke kan sees i korrelasjon med tidligere forskning, og har følgelig lite til ingen tidligere referanser å knytte opp mot. Til tross for disse påvirkningene av validiteten, anses det ikke som destruktivt for studiet som helhet, da det kan anses som et utgangspunkt for videre forskning på et relativt ukjent tema. I relasjon til reliabiliteten vil de samme faktorene være påvirkende i henhold til konsistensen av dataens analyse og forståelse. Analysen vil sannsynligvis vise seg å avdekke de samme svarene gjennom analysen uavhengig av hvor mange ganger den blir analysert. Noe som kan sees med hvordan det er blitt gjennomført en todelt analyse av dataen gjennom seleksjonsprosessen.

4 Analyse

4.1 Beskrivelse av data

Kapittelet vil presentere datagrunnlaget for analysen, gjennom en presentasjon av de aktuelle dokumentstedene, slik at det blir tydeliggjort hvor dataen er hentet. Datagrunnlaget er i all hovedsak offentlige dokumenter som avisartikler, kronikker eller debattinnlegg. Videre er dataen blitt strukturert innenfor kategoriene sivil, militær og politisk. Fordelingen er gjort på bakgrunn av dataens opphav, kontekst og formål.

Militært	Sivilt	Politisk
«Å spare seg til fant» av Tor Eigil Stordahl (Stordahl, 2016)	«Det svenske eksperimentet» av Torgeir Solum (Solum, 2014)	«Stortingsproposisjon 151 S Kampkraft og bærekraft – Langtidsplan for forsvarssektoren» av Stortinget
«Historieløs langtidsplan for Forsvaret» av Harald Høiback (Høiback, 2020)	«Krisene som kan gi Jens KLODEPINE» av Einar Hagvaag (Hagvaag, 2014)	«Vi er på rett vei: Forsvaret holder høy kvalitet, men må bli større» av Hårek Elvenes (Elvenes, 2019)
«Hvor stor er norsk forsvarsvilje» av Sebastian Langvad (Langvad, 2020)	«Ber om egen bataljon i Trøndelag – innspill til	«Historiefortellingens mål og midler» av Anniken Huitfeldt (Huitfeldt, 2020)

	langtidsplanen» av Erlend Malmo (Malmo, 2019)	
«Interessant og viktig om forsvarsvilje» av Sverre Diesen (Diesen, 2020)	«NATO med kurs mot Kina – Norge i en skvis» av Hedda Langemyr (Langemyr, 2019)	«Regjeringen legger bort planene om portforbud» av Øyvind Førland Olsen (Olsen, 2021)
«Verdibasert forsvar og forsvarsvilje – mer enn bare kampkraft» av Erik Elden (Elden, 2020)	«Halshuggingen bekrefter ytringsfrihetens krise» av Frank Rossavik (Rossavik, 2020)	«Høyringsinnspel frå Folk og Forsvar: Opplysningsarbeid for forsvarsvilje» av (Stortinget, 2021)
«Vilje – en undervurdert faktor i forsvaret av Norge» av Terje Bruøygaard (Bruøygaard, 2020)	«Forsvaret og forsvarsviljen står sterkt blant det norske folk» av Christian Bugge Hjort (Hjort, 2021)	
«Hva er ekte forsvarsvilje?» av Eirik Kristoffersen (Kristoffersen, 2020)	«Nå ser på nytt utrygge tider i Europa» av Sindre Lingås Haukedal (Haukedal, 2022)	

Figur 5, Oversikt over selekterte dokumenter

Tabellen over viser våre valgte dokumenter ut fra hvor seleksjonsprosessen. Det er delt inn i tre kategorier: 1) dokumenter av forfattere med militærfaglig bakgrunn, 2) dokumenter skrevet fra et sivilt perspektiv, altså ikke tyngre militær eller politisk bakgrunn, og 3) dokumenter som enten er skrevet av politikere eller som direkte har en relasjon til politikk. Dokumentene er delt inn slik på bakgrunn av treenigheten, lagt til grunn av Clausewitz sine teorier tidligere i oppgaveteksten, om at forståelsen og benyttelsen varierer mellom nevnte samfunnsgrupper, noe vi vil komme tilbake til i drøftingen. Det skal sies at skillet kan være vanskelig å sette mellom den politiske og sivile kategorien, fordi dokumenter i begge kategorier kan inngå i politiske debatter. Dog, vil vi se senere i analysen at den store forskjellen er heller mellom den militære kategorien og de to andre. For den militære kategorien er hjemlet godt i det at forfatterne har en tyngre militær bakgrunn, og dermed en annen faglig kompetanse sammenliknet med de andre.

4.1.1 Tidslinje for selekterte dokumenter

Tidslinjalen under viser de selekterte dokumentene i kronologisk rekkefølge for tidspunktene de ble publisert.

Figur 6, Tidslinje for publisering av dokumentene i datagrunnlaget

4.1.2 Aktuelle dokumentsteder

Stratagem og Forsvarets Forum er to militærfaglige forumer, som er ment å bli lest av forsvarsansatte eller forsvarsinteresserte nordmenn. Stratagem bærer mer preg av et diskusjonsforum, hvor man deler innlegg og kronikker. Forsvarets Forum publiserer nyhetssaker som angår Forsvaret og sikkerhetspolitikk, men det vil også være rom for meninger og ytringer i likhet med Stratagem. De er begge hovedsakelig elektroniske kilder, men Forsvarets Forum blir også utgitt i fysisk utgave. Norges forsvarsforening kan også

kategoriseres som for forsvarsinteresserte. Det er en interesseorganisasjon for «Norges trygghet, frihet, demokrati, uavhengighet og fred ivaretas på en forsvarlig måte gjennom et godt militært forsvar, troverdige allianser, en god samfunnssikkerhet og en god sivil beredskap.» (Norges Forsvarsforening (NFF), u.d.) Her blir det publisert utelukkende nyheter og ytringer som har med Forsvaret eller Norges sikkerhetspolitikk å gjøre.

De landsdekkende avisene som representeres i datagrunnlaget vårt er VG, Dagbladet og Aftenposten. Kronikker og nyheter som blir publisert i disse avisene vil naturligvis bli lest av flere, sammenliknet med de militærfaglige forumene. Selv om avisene varierer i grad av hvor tabloide de er, er dette nyanser som er vanskeligere å vise til. De kronikkene og ytringene som blir publisert i disse avisene har som hensikt å treffe et bredere publikum, som innebefatter alle samfunnsgrupper. Det er dog av gjengs oppfatning at Aftenposten blir sett på som en noe mer seriøs aktør, hvor VG og etter hvert også Dagbladet blir sett på som noe mer tabloid. Aftenposten har også, sett historisk, hatt en forbindelse til partiet Høyre og den borgerlige fløyen i politikken. Hvorvidt politisk standpunkt og hvor tabloid avisene viser seg å være er vanskelig å si noe om opp mot studiets problemstilling.

De lokalavisene som representeres i datagrunnlaget vårt er Jarlsberg Avis, Nordhordland, Romerikes Blad, Trønder-avisa og Nordlys. I kontrast med de landsdekkende avisene, vil disse ha større interesse i saker som har en direkte forbindelse med deres nærområde. Av den grunn, omhandler de aktuelle artiklene om saker som berører deres lokalsamfunn. Jarlsberg Avis har sin rot i Holmestrand, og skal dekke området Holmestrand-Hof-Sande.

Nordhordland, derimot, er en lokalavis for kommunene Alver, Austrheim, Fedje, Masfjorden og Gulen, nord for Bergen i Vestland Fylke. Romerikes Blad dekker de nordvestlige delene av Viken fylke. Trønder-avisa skal dekke Nord-Trøndelag med utgangspunkt i Steinkjer. Nordlys er det største mediehuset i Nord-Norge, og skal dekke Nord-Troms og Midt-Troms, hvor Tromsø er den største byen for deres interesseområde.

De to siste dokumentene som ikke faller innenfor de nevnte dokumentstedene over, er fra nettsiden til Stortinget. Her blir politiske saker som tas opp på Stortinget publisert for offentligheten. «Det overordnede målet for stortinget.no er å øke publikums forståelse for Stortingets arbeid, og bidra til at enkeltpersoner og organisasjoner kan gjøre bruk av sine demokratiske rettigheter» (Stortinget, 2021). I studiets tilfelle er valgte dokumenter saker som Stortinget har fått inn eller som er behandlet på Stortinget.

4.2 Funn av analyse

4.2.1 Presentasjon av funn

Kapittelet skal redegjøre for de sentrale funnene, avdekket gjennom analysen. Hensikten er å synliggjøre resultatet av analysen, på en slik måte at det gis en forståelse for hvordan dataen er forstått, med en intensjon om videre bruk av disse funnene inn i drøftelsen av hva disse betyr opp mot problemstillingen, videre forklart ved teori.

Den innledende analysen tydeliggjorde enkelte trender i når og hvordan begrepet ble benyttet, sett i relasjon til sak og avsender. Spesielt hvordan begrepet forsvarsvilje nesten utelukkende, med kun ett unntak, benyttes innenfor en kontekst av forsvars eller sikkerhetspolitiske saker. Utledeende dypdykk i dette funnet viser hvordan det så oppstår et skille i hvordan begrepet anvendes innenfor denne konteksten. Analysens tre-deling mellom politisk, sivilt og militært avdekker at forsvarsvilje som begrep fremgår nesten utelukkende innenfor rammen av fagdiskusjon når det benyttes av militære profesjonsutøvere. Blant de med militær yrkesbakgrunn er det kun Harald Høiback i hans kronikk «Historieløs langtidsplan», som benytter forsvarsvilje utenfor en militærfaglig debatt rundt begrepet.

Den militærfaglige debatten på Stratagem høsten 2020, vedrørende begrepet, benytter det som grunnlag for videre diskusjon angående begrepets betydning om dets rolle i forsvarsplanlegging og det militære faget. Disse funnene er spesielt spennende fordi det i en slik kontekst hentyder at ordets betydning er diffust, og dermed bør forskes på. Her ser vi en større bruk av den faglige teorien med henvisning til både historiske og nåværende konflikter for å finne svar på hvorledes forsvarsvilje som begrep kan tolkes, og eventuelt defineres. Selve anvendelsen av begrepet viser til en forståelse av begrepet som et fagmilitært uttrykk uten et grunnlag for en empirisk definisjon. Det hersker en usikkerhet i hvordan man skal tolke begrepet, annet enn en uformell enighet om at det har sin relasjon i begrepet kampkraft i relevans av den moralske komponenten. I retorisk forstand kan det tolkes som at begrepet får en annen forståelse, betydning og vektlegging når det benyttes innenfor en fagmilitær diskurs. Til tross for at Høiback sin anvendelse av begrepet ikke treffer den samme konteksten som Elden, Diesen, Bruøygard og Langvad, fremstår hans tolkning av begrepet likt som debattantene.

Ved analyse av de sivile dokumentene, er det flere variabler innunder hvordan forsvarsvilje benyttes. Majoriteten av forfatterne har en kobling opp mot Forsvaret gjennom tilhørighet i lokale forsvarsforeninger, hvor de fleste benytter forsvarsvilje i en kontekst av verneplikt eller

innspill mot regjeringens langtidsplan fra 2020. Innenfor denne konteksten tydeliggjøres det at forsvarsvilje i stor grad tolkes som en målbar faktor, men det er en større divergens i hvilke egenskaper begrepet ilegges. Den viktigste trenden i bruken av forsvarsvilje, er allikevel ved argumentasjon for involvering av Forsvaret i samfunnet, og en samfunnsmessig deltakelse. Det vedgår gjennom flere av dokumentene at begrepet kan kobles opp mot kultur, tradisjon og verdier. Spesielt belyses disse tolkningene av begrepet ved at flere dokumenter tar til orde for at enten kjennskap til Forsvaret, eller militær tilstedeværelse er essensielt for nasjonal forsvarsvilje. Dette er interessante funn sett opp mot problemstillingen, da det synliggjør hvordan begrepet både tolkes og anvendes ulikt. Denne observasjonen forsterkes ytterligere, gjennom Frank Rossavik som benytter forsvarsvilje i kontekst av ytringsfrihet, og viktigheten av å skape en vilje til å stå opp for å ivareta verdien av nettopp dette. Denne anvendelsen av begrepet skiller seg dermed ut, ved at den ikke er skrevet i relevans med forsvarspolitik eller internasjonal sikkerhetspolitikk. I relasjon med hvordan forsvarsvilje som begrep benyttes i Norge, er faktum at de fleste dokumenter som omtaler begrepet fra et sivilt perspektiv, ikke finnes i landsdekkende aviser; men heller i lokalaviser og hvordan begrepet ofte anvendes med et budskap om økt involvering av lokalsamfunnet i forsvarsrelaterte foreninger eller Forsvaret selv.

Analysen av politiske dokumenter avdekker derimot en mer rettet bruk, og selektiv tolkning av selve begrepet. Det fremgår i flere av dokumentene at forsvarsvilje tolkes som en latent faktor i samfunnet, som er gjenstand for kontinuerlig vedlikehold. Da både gjennom tildelte midler og et kulturelt oppheng. Flere tolkninger av begrepets anvendelse tyder på en tolkning av at forsvarsvilje økes eller svekkes basert på endringer i sikkerhetssituasjon, politiske vedtak, kulturell formidling og samfunnsmessig deltakelse. Den kontekstuelle rammen i bruken av begrepet varierer noe mer enn i foregående dokumenter, men også her ligger langtidsplanen, verneplikt og budsjett sentralt. De tydeligste trendene er hvordan bruken av forsvarsvilje i politiske dokumenter benyttes ved debatter hvor forfatteren kan anses å ha en egeninteresse i å anvende forsvarsvilje for å forsterke egen argumentasjon opp mot sakens poeng. Enkelte dokumenter benytter også forsvarsvilje som et belysende begrep i forklaringen av hvordan en faktor påvirker en annen, gjerne hvordan samfunnet påvirkes av internasjonale hendelser og endring eller økning av forsvarsvilje blir resultatet. I tillegg til disse funnene, er det observert at de politiske og sivile dokumentene i større grad benytter begrepet på lik måte, det settes gjerne inn i kontekst av en sak preget av personlig interesse og tolkningen anses å

være at forsvarsvilje er en flytende og målbar faktor, og benyttes som et retorisk verktøy for å forsterke egne poeng.

Avslutningsvis er det noen overordnede funn, oppdaget etter å ha analysert samtlige dokumenter. Vi ser at de fleste dokumentene mellom 2019 og tidlig 2021 står i korrelasjon med langtidsplanen av 2020. Det er flere dokumenter som omtaler samme sak med forskjellig innfallsvinkel og budskap, eksempelvis Høiback og Huitfeldt som i deres kronikker diskuterer viktigheten av Forsvarets museer i kontekst av langtidsplanens konsekvenser for nevnt institusjon. I et større perspektiv observerer vi at også dokumentene fra 2015 og 2016 kan settes i en større kontekst av langtidsplanen som ble presentert i 2016. Et slikt mønster er spennende i relasjon med hvordan forsvarsvilje benyttes i Norge, da det kan vise til at forsvarsvilje i større grad aktualiseres når det gjelder politiske vedtak om hvordan man skal forvalte den militære institusjonen. Dette har en samfunnsbetydning som skaper entusiasme og dermed fremmer bruken av begrepet. Året 2020 viser seg også svært aktuelt gjennom et militært perspektiv, ettersom den nevnte debatten på Stratagem har sitt opphav i Eirik Kristoffersen sin tiltredelse som ny forsvarssjef samme år. Hans uttalelser om verdibasert forsvar og vektlegging av forsvarsvilje gir grobunn for en sunn faglig diskusjon innenfor det militære fagmiljøet, det er dermed ikke utenkelig at begrepets brede bruk det samme året kan ha et utspring fra forsvarssjefens kommentar og der blitt plukket opp av flere. Den siste observasjonen avdekket av analysen, er en forståelse at når forsvarsvilje diskuteres og anvendes innenfor den militære fagdebatten, er begrepet selv ofte konteksten til debatten. Det omtales også oftest som noe vi må forstå og anerkjenne, fremfor i det sivile og politiske hvor begrepet settes inn i en gitt kontekst som passer forfatterens poeng.

5 Diskusjon

Kapittelet vil sette våre funn i lys av problemstillingen og diskutere dets betydning. Problemstillingen vår er todelt ved at den stiller spørsmål til: 1) tolkning og forståelsen av begrepet, og 2) anvendelsen og hvordan begrepet blir benyttet i dokumentene. Som følge av problemstillingens todeling, vil drøftelsen først ta for seg de to vinklingene hver for seg, for de vil legge grunnlaget for konklusjonen. Det tredje delkapittelet i drøftelsen vil gå et steg videre og drøfte hvorvidt det er nødvendig med ytterligere forskning på fenomenet «forsvarsvilje». Det svarer ikke nødvendigvis direkte til problemstillingen, men etter vårt skjønn vil den svare på hvorfor tematikken er viktig eller om diskusjonen i det hele tatt er nødvendig.

5.1 Forståelse – «Hvordan tolkes begrepet?»

Den totale analysen av dokumentene la til grunn en varierende forståelse av begrepet, noe som kan forklares med blant annet forfatterens bakgrunn og bias.

5.1.1 Faglig forståelse

Gjennom studiet er det blitt avdekket en større divergens mellom forståelsen av begrepet forsvarsvilje, sett i lys av dette er det tydeligste skillet på hvordan den faglige forståelsen av begrepet forankres, formidles og utnyttes tilhørende dokumenter hvor skribentene har en militærfaglig bakgrunn. For å svare til hvordan forsvarsvilje som begrep tolkes, i Norge, er det ved fristende å uttale at begrepet tolkes som viljen til å sloss, dyrke og verne om de verdier vi verdsetter. Ved anvendelse av Clausewitz sin teori, hvor krig er en kamp mellom viljer, der viljen forstås som et uttrykk for det menneskelige og moralske, kan denne tolkningen forsvares. Så lenge det er en aksept og grunnleggende enighet om at viljen som faktor er det som driver krigen fremover, hvor verdier og moral anses som samme faktor. I forlengelsen av denne tolkningen, hersker det også en oppfatning om at forsvarsvilje som begrep har en operativ nytteverdi, som kan anvendes i relasjon med kampkraft. Bruøygard og Elden legger frem at forsvarsvilje har gitt uttrykk operasjonelt gjennom historiske konflikter, og at det dermed må både forstås og utnyttes. Slik det her presenteres vedgår det også at samfunnet for øvrig, og ikke kun militærmakten, er med på å forme, skape og benytte denne forsvarsviljen.

Innenfor forståelse av kampkraft som en fysisk og moralsk komponent avhengig av gjensidig samspill kan det finnes hold i en slik tolking. Det har en teoretisk forankring i Clausewitz, i forståelse av hans treenighet, hvor krigen utkjempes gjennom politiske målsetninger, hærførerens gunst og folkets entusiasme. Viljen det er snakk om, får utløp gjennom hvert ledd. Uten en større vilje i befolkningen til å stå i krigens påkjenning vil ikke det politiske kunne søke å nå sine overordnede mål, og dermed begrense de militære midlene tilgjengelig. En slik bruk av Clausewitz forsvarer dermed tolkningen av forsvarsvilje slik den kan tolkes gjennom Elden og Bruøygard.

Dette kan derimot problematiseres, ved at man ser på den norske bruken av begrepet. Sverre Diesen poengterer dette godt, når han sier «vi av følelsesmessige årsaker har et sterkt *ønske* om at forsvarsvilje i ordets opprinnelige forstand fortsatt skal ha en tellende militær betydning» (Diesen, 2020). Slik norsk militæraktivitet ofte belaget seg på deltakelse av vanlige borgere gjennom leidang eller verneplikt, kan tolkningen av forsvarsvilje som

viljen til å sloss og verne om våre verdier ha sitt opphav. Om det er slik, vil en faglig forankring av egen tolkning ved bruk av Clausewitz være en subjektiv forståelse av hans budskap, formet inn slik at det passer med egen virkelighetsoppfatning fremfor en objektiv tolkning.

Samtidig skaper, førstnevnte tolkning, en presedens om at forsvarsvilje dermed er målbart, og en ukjent variabel i utarbeidelse av forsvarsevne. Selv om begrepet kan forankres i Clausewitz, og øvrig militærteori som manøverkrigføring, mangler det tydelige empiriske grunnlag for at begrepet skal ha en reell militær betydning. Slik Langvad konkluderer med i sitt dokument, så er selve begrepet såpass diffust at det bør være gjenstand for videre forskning. En objektiv forskning som tar for seg både begrepet, og dets tiltenkte betydning.

5.1.2 Allmenn oppfatning

I søken etter å forstå hvordan begrepet blir tolket, er den faglige forståelsen kun verdt noe, dersom det settes i perspektiv av den allmenne oppfatning. Som sett ovenfor ilegges begrepet gjerne en større betydning innunder rammen av forsvarsevne, og anses gjerne som en operativ faktor med oppheng i militærteori. Det spennende med den allmenne oppfatningen, er hvordan den og den faglige gjerne krysser hverandre, men det er en større variasjon. Akkurat det finnes det flere forklaringer på, hvor den enkleste vil være å påstå at det er forskjell i kunnskap om det militærfaglige som er utslagsgivende. Eksempelvis snakkes det i stor grad om hvordan forsvarsvilje er en refleksjon av befolkningens oppslutning rundt Forsvaret, eller at politiske vedtak som tildeler Forsvaret mer midler gjerne anses som et eksempel på stor forsvarsvilje. Noe som kan forstås og forsvares gjennom Clausewitz, akkurat slik som forklart i kapittel 5.1.1. Det forutsetter derimot at det er den reelle tolkningen basert på forfatters kunnskap.

Dette kan betviles om man ser på nyansene i de forskjellige dokumentenes budskap. Korrelasjonen mellom politiske planverk og forfatterens anvendelse av begrepet, tydeliggjør hvordan begrepet som oftest forklarer eller understøtter forfatterens argument. Som i 5.1.1 er én tolkning av begrepet som målenhet, men det er i en sivil og politisk en målenhet uten faglig substans. Den allmenne tolkningen av begrepet virker i større grad å være drevet av en subjektiv tolkning av begrepet, der det får sin egen definisjon basert på forfatterens eget ståsted og subjektive idé av begrepet. For å eksemplifisere er dokumentet «Forsvaret og forsvarsvilje står høyt i det norske folk» som tar for seg at det er høy forsvarsvilje i Norge, og

dokumentet «Det svenske eksperimentet» to motpoler, hva tolkning av forsvarsvilje angår. Den første trekker frem høy oppslutning og deltakelse i verneplikten som begrunnelse for høy forsvarsvilje i Norge. Den andre artikkelen poengterer derimot at forsvarsvilje og verneplikt ikke har noen relevans, og at deltakelse i førstegangstjenesten ikke definerer graden av forsvarsvilje. Argumentene her bærer dermed preg av forfatters egen tolkning og definisjon av hva begrepet inneholder. En slik subjektiv oppfatning vanskeliggjør en bred definisjon, og videre tolkning, derimot gir det et bedre grunnlag for nyansert svar på hvordan begrepet tolkes i Norge. En teoretisk tilnærming til, eksempelvis disse to dokumentene, så er det vanskelig å skulle svare på hvorfor og hvordan det er blitt tolket slik at forsvarsvilje kan måles gjennom samfunnsmessig deltakelse og oppslutning rundt det norske Forsvaret, noe som forsterkes av historiske, lokale og kulturelle tradisjoner.

En kan se på en historisk tilknytning til sivil deltakelse i forsvaret av Norge som en kulturell tradisjon, gjennom verneplikt, leidang og bondehærer; noe som danner en grunnleggende oppfatning av at forsvarsvilje tolkes som den generelle villigheten til å kjempe for Norge. Denne tolkningen forutsetter i større grad en lojalitet ovenfor prinsippene av borgerplikt, og sett i lys av norsk samfunnsutvikling, forsvares ved å forstå norsk kultur og tradisjon for folkelig deltakelse som grunnpilarer for dagens samfunn. Verneplikten har tradisjonelt sett også stått svært sterkt i Norge. I nyere tid er verneplikten blitt en naturlig del av oppveksten for flere tusen unge menn og kvinner, og Forsvaret har en sterk rolle i samfunnet som en utdanningsinstitusjon så vel som en beredskapsinstitusjon. Under den kalde krigen var også Forsvaret tungt representert i hele landet, og denne tolkningen av forsvarsvilje som forankret tradisjon og kultur kan i større grad forstås, ved Forsvarets tilstedeværelse i lokalsamfunn i hele Norge. Historisk trekkes også den norske forsvarsviljen under 2. verdenskrig frem som enestående, der den norske motstandsbevegelsen er selve eksempelet på hvordan høy forsvarsvilje er essensielt for nasjonens totale motstandsdyktighet. Videre til forsvar for tolkningen av begrepet som et uttrykk for villighet til deltakelse, med forankring i tradisjon, kultur og historiske forhold, er Heimevernet, forsvarsforeningene med nasjonale og lokale interesseorganisasjoner. Dette skaper dog et nytt poeng i hvordan forsvarsvilje kan tolkes; gjennom verdier og viljen til å forsvare disse, der våre verdier kan anses å være nettopp denne historiske og kulturelle tilknytning til tradisjonen om folkelig deltakelse i forsvar av Norge.

Rasjonale bak den nevnte tolkningen, møter derimot motstand om man ser på Anniken Huitfeldt sin anvendelse av begrepet, i konteksten av at man ikke burde bygge norsk forsvarsvilje basert på lidelsen til andre; da spesielt med hensyn til Holocaust (Huitfeldt,

2020). Teoretisk blir dette selvmotsigende, dersom vilje gjennom Clausewitz er essensielt innenfor krigen, og at forsvarsvilje er et uttrykk for nasjonens totale vilje til å fortsette krigen; hvor lidelse og vold er to konstanter i krigens natur. Basert på dette kan det tyde på at forsvarsvilje heller blir tolket som et retorisk begrep uten særlig annen substans. Spesielt, dersom man ser på konteksten til uttalelsen og selve kronikken. Hun forsvarer hvorfor enkelte av forswarets midler til kultur skal omfordeles mot rene kulturtilbud, som vil gå utover enkelte av museene. Hun benekter ikke det kulturelle en rolle i vedlikeholdelse av forsvarsvilje, men begrepet anvendes mer slik at hun forsvarer sitt eget politiske standpunkt, og beslutningen til eget politiske parti. Videre kan det spekuleres i at bevist bruk av forsvarsvilje i politiske uttalelser kun er retoriske grep for å forsterke eget budskap gjennom å appellere til patos og styrke argumentasjonens logos. En slik tolkning av begrepet kan også ilegges Harald Høiback i hans kronikk «En historieløs langtidsplan», hvor han benytter forsvarsvilje i eget sluttargument for hvorfor Forsvarets museer bør bevilges mer midler, og deres rolle i vedlikehold av forsvarsvilje i samfunnet. Høiback selv er nestkommanderende ved Forsvarets museer, og det vil ikke være usaklig å anta at han selv har en egeninteresse av å presentere saken i en passende narrativ; slik som Anniken Huitfeldt gjør i sin kronikk.

Om man derimot løfter blikket, og ser på den allmenne tolkningen av begrepet i et helhetlig perspektiv, så kan det antas dithen, at begrepet ikke har en fastsatt definisjon, men at brukerens egen subjektive forståelse av det ligger til grunn for hvordan det tolkes. For å ta Høiback og Huitfeldt i forsvar, er det ikke umulig at deres tolkning av begrepet også inneholder forståelsen av det på samme måte som den første tolkningen presentert i dette underkapittelet. Faktisk kan det virke til at Høiback sin tolkning av begrepet er formet ut fra et militærfaglig perspektiv, og at selve tolkningen heller er gjenstand for hvordan det anvendes, i likhet med at Anniken Huitfeldt sin tolkning er gjenstand for politisk påvirkning av hennes forståelse av selve begrepets innhold og verdi. Dersom det er tilfellet finnes det ikke nok empirisk eller teoretisk grunnlag i dette studiet for å svare konkret på hvordan det tolkes, og at begrepets tolkning i Norge heller kan sees gjennom anvendelsen; og dermed være et flerfunksjonelt begrep både med eget innhold og som et retorisk virkemiddel for å forsterke egen argumentasjon.

5.2 Kontekst – «Hvordan benyttes begrepet?»

Den andre delen av problemstillingen søker en forståelse av hvordan begrepet blir benyttet i offentlige dokumenter. Kontekst peker seg ut til å være en interessant faktor i anvendelsen. Funnene i analysen legger til grunn at det er to typer tilnærminger til bruken: 1) begrepet

settes i en kontekst for å underbygge annet argument eller sak, og 2) at begrepet er konteksten i seg selv, ved at forfatteren setter søkelyset på begrepet isolert.

5.2.1 Begrepet i kontekst

Først og fremst skal det nevnes at atten av nitten dokumenter i vårt datagrunnlag nevner forsvarsvilje i en sammenheng med enten sikkerhets- eller forsvarspolitik, uavhengig om det er en offiser, sivil journalist eller politiker som er forfatteren. De dokumentene som nevner begrepet i en annen kontekst, er dette som regel for å underbygge en annen sak. Dette dreier seg om samtlige dokumenter utenom videotalen til Kristoffersen og de som er publisert på Stratagem av Langvad, Diesen, Elden og Bruøygard. I alle de andre dokumentene foreligger det en undertone av forsvarsvilje som begrunnelse for hvorfor de både ytrer seg, og viktigheten av deres poenger. Samtidig er det en underliggende oppfatning gjennom tolkningen, slik den er presentert i forrige kapittel, at anvendelse av begrepet i stor grad er avhengig av forfatters forståelse av begrepet. Utdypende, så kan begrepet anses som et politisert begrep med en retorisk hensikt å forsterke eget synspunkt ut ifra en subjektiv meningsdannelse, basert på deres egen ide om forsvarsvilje som årsak, opphav eller underliggende faktor. Et eksempel på dette kan være bruken av forsvarsvilje i artikkelen vedrørende en potensiell etablering av ny bataljon på Værnes. I artikkelen benyttes forsvarsvilje som en forklaring på hvorfor det bør etableres en ny bataljon der, basert på tradisjonelt sterk forsvarsvilje blant trøndere. Begrepets plassering i dokumentet kan anses som en sementering av eget poeng og grunnlaget for forfatterens argumentasjon som helhet.

Det er interessant hvordan anvendelsen viser seg å bli et retorisk verktøy i dokumentene. I dokumentene hvor begrepet blir satt i en annen kontekst, blir argumentasjonen ofte preget ved logos. Analysen avdekket at det er flere eksempler på dokumenter som legger redusert forsvarsvilje som en direkte konsekvens av at forsvarsrelaterte organisasjoner og/eller Forsvarets kulturelle virksomhet blir nedprioritert ved budsjetter. I dokumentet «Høyringsinnspel frå Folk og Forsvar», blir det lagt frem som om det er en etablert sannhet (Stortinget, 2021). På den måten benytter også flere av dokumentene begrepet i en retorisk kontekst av at det er en etablert sannhet om hva begrepet kommer av og hva det blir påvirket av. Det blir også lagt implisitt til grunn at det er en etablert sannhet om at det er noe vi ønsker å ha i samfunnet, noe som går igjen i samtlige av dokumentene våre. Selv om mye av argumentasjonen er preget av logiske slutninger om hva som fører til økt eller redusert forsvarsvilje, brukes det lite forskning og fagteori som underbygger disse argumentene. Dokumentet «Forsvaret og forsvarsviljen står sterkt hos det norske folk» av Bugge legger

frem en del relevant statistikk om oppslutning vedrørende forsvarsvilje, som styrker argumentet hans om at forsvarsviljen står støtt (Hjort, 2021). På den andre siden legger han det frem som bevis på at forsvarsviljen er stor i Norge, noe som kan argumenteres mot med bakgrunn i den divergerende forståelsen av hva begrepet innebærer.

Selv om argumentasjonen i flere tilfeller preges av logos, kommer også patos til uttrykk. For det historiske opphavet til fenomenet forsvarsvilje, kan føre til overbevisning gjennom patos. Noe som tydeliggjøres i kronikken til Anniken Huitfeldt, hvor hun bruker de forferdelige hendelsene i Holocaust som argument for at krigshistorie ikke skal legge grunnlaget for norsk forsvarsvilje (Huitfeldt, 2020). På den måten frembringer hun følelser hos leseren for å skape oppslutning. I kronikken til Frank Rossavik om skepsisen til ytringsfrihetens utvikling, ser vi at også han benytter frykt for en fremtidig utvikling når han legger frem behovet for økt forsvarsvilje for ytringsfriheten (Rossavik, 2020).

5.2.2 Begrepet som kontekst

På den andre siden har vi de dokumentene som på sin måte diskuterer begrepet og dets betydning isolert. Vi ser dermed at de militærfaglige dokumentene, av offiserer, bærer mer preg av den forklarende karakter. Noe som kan forstås gjennom de militæres rolle i samfunnet og deres bakgrunn. Det finnes unntak i vårt datagrunnlag, men dokumenter av den forklarende karakter har vi funnet oftere blant de fra det militære perspektivet. Det er naturlig at en dypere teoretisk tilnærming er et resultat av at man ønsker å forklare begrepet fremfor å bruke det til og forsterke politiske saker. Unntaket er kronikken «Historieløs langtidsplan for Forsvaret» av Harald Høiback, som stiller seg kritisk til at ikke Forsvarets Museer, som for øvrig er avdelingen han jobber i, blir mer økonomisk prioritert.

Når det kommer til retorikken benyttet i disse dokumentene vil det være noen forskjeller. Videotalen til forsvarsjef Kristoffersen er sterkt preget av patos. Det kommer frem på ved vektleggingen på våre verdier og Norges krigshistorie. Dette er ikke til felles med debatten til Langvad, Diesen, Elden og Bruøygard på Stratagem. Deres kronikker er mer preget av logiske slutninger om hvorvidt begrepet har sin plass i en forsvarsrelatert debatt. I kontrast med Langvad, Diesen, Elden og Bruøygard, er Kristoffersen sin tale preget av stillingen han besitter, forsvarssjef. Hensikten er dermed ikke å stille seg kritisk til hvordan det er i Norge, men heller å frembringe en optimisme rundt oppslutningen, rasjonale og verdiene til Forsvaret. De andre offiserenes kronikker blir ikke like begrenset av forfatterens posisjon på

samme måte, og er dermed mer kritisk og går mer i dybden faglig i debatten. De forskjellige tilnærmingene kan derfor være et resultat av hvilket ansvar forfatteren sitter med i form av sin stilling. Sverre Diesen har vært forsvarssjef tidligere, men er nå forsker ved Forsvarets Forskningsinstitutt og har ikke samme operative lederansvar for en så stor og avgjørende organisasjon lengre. Når det kommer til Langvad, Elden og Bruøygard, kommer det bare frem at de er offiserer i Hæren, dog med ulik grad, men representerer ikke Forsvarets helhet overfor det sivile samfunnet på samme måte som det Kristoffersen gjør.

Deres roller som ansatte i Forsvaret, på lavere nivå, kan være forklarende på hvorfor de stiller seg mer kritisk og villig til å føre en debatt vedrørende begrepet. Som nevnt i punkt 5.1.1 er det en større divergens i oppfatningen av forsvarsvilje som operativt begrep, med militær nytteverdi. Det vedgår gjennom Eirik Kristoffersen at forsvarsvilje er dagsaktuell, høy og daglig bidrar inn i den operative evnen. Denne virkelighetsoppfatningen synes ikke å bli delt av representantene for de lavere kommandonivåene, så med forsvarsvilje som kontekst, kan det påstås at språk og tilnærming gjerne blir mer kritisk jo lenger vekk fra toppnivået man kommer. En av årsakene til dette, kan være hvordan debattantene til daglig kjenner på de utfordringene som kommer av å jobbe i Forsvaret. Om det trekkes en linje fra den militære debatten og inn mot de politiske avgjørelsene som er tatt i perioden debatten ble ført, kan det dannes et helhetlig bilde av hvorfor denne debatten rundt forsvarsvilje som selve konteksten er så viktig. Kristoffersen som forsvarssjef og bindeledd mellom den politiske og militære institusjonen, har et spesielt ansvar av å sørge for forsvarets oppslutning og omdømme. Dermed er forsvarsvilje som begrep, et verktøy i å forsterke en idé om forsvarsvilje som underliggende faktor i samfunnet for øvrig, og fjerne eventuell tvil om dets mangler basert på politiske føringer som for mange ble oppfattet som for svake. I denne konteksten er det dermed naturlig at de som til daglig møter utfordringer relatert med finansiering, bemanning og materiellanskaffelser uttaler seg mer kritisk, eller forsøker å forklare begrepet i en slik ramme der det får en militær betydning. Basert på dette kan det tenkes at forsvarsvilje som kontekst for debatten, fostrer en sunn og nysgjerrig debatt med hensikt å forstå sjefens høyere intensjon om et verdibasert forsvar hvor forsvarsviljen danner et fundament for den militære virksomheten.

5.3 Tvetydighetens betydning

Studiet har så langt avdekket en del faktorer som påvirker bruken og tolkningen av begrepet forsvarsvilje. Spesielt hvordan det oppstår et skille mellom faglig tolkning og bruk, sett opp mot en mer generell håndtering av bruken. Den dypere diskursen vedrørende forsvarsvilje

avdekker også en større divergens i tolkning og anvendelse også innunder hver underkategori. Begrepet er sterkt preget av en tvetydighet, som gjør seg svært synlig når flere av dokumentene settes opp mot hverandre. For å svare på hvordan forsvarsvilje tolkes og benyttes i Norge; er det dermed verdt å stille spørsmål rundt denne tvetydighetens betydning for begrepet? Det er også verdt å nevne at denne drøftingen går forbi studiets problemstilling, det er likevel viktig stille seg dette spørsmålet, for det viser behovet for videre forskning diskusjon på fenomenet.

Selv ved en etablering at begrepet kan tolkes gjennom en subjektiv tilnærming, og anvendes både i formen som kontekst for en diskurs, og som et virkemiddel satt i en annen kontekst, er det tydelig at vi ikke kommer utenom Forsvaret, sikkerhet eller beredskap når begrepet benyttes. I de fleste kontekster er også ordets tolkning satt i lys av noe forsvarsrelatert. Dette skaper rom for en bred tolkning, og tvetydigheten i det setter en presedens for at begrepet anvendes selektivt inn diverse diskurser uten en generell enighet i hvordan det skal forstås. Dette er spesielt problematisk når begrepet er gjenstand for å legge et grunnlag for å begrunne operasjonelle valg i relasjon med Forsvaret. Det vedgår gjennom politiske innslag, at forsvarsvilje kan bety X og Y, og dermed tas det med som begrunnelse for politiske avgjørelser, eller benyttes for å forsvare vedtatt politikk. Videre «sivil» anvendelse av begrepet tyder også på at det i større grad ilegges andre verdier, betydninger og vekt enn hva lesere kan tolke det til. Dette enten basert på lesers tilhørighet innunder den militære profesjon, eller utenforstående. En aktualisering av denne problematikken er hvordan den pågående konflikten i Ukraina er blitt presentert som konsekvensen av lav eller høy forsvarsvilje når det blir presentert i media. Dette oppfattes ulikt basert på bakgrunn, perspektiv og ståsted, fordi de forskjellige tolkningene av begrepet kan bety hva som helst basert på utgangspunktet til en leser. I overført betydning, kan det bidra til å farge utgangspunktet for videre debatt rundt videre styrkning eller nedrustning av det norske Forsvaret. De nødvendige nyansene fra faglig og teoretisk kunnskap vil ikke bli belyst, og uviten anvendelse av begrepet kan gi hele debatten et annet resultat enn tiltenkt.

Om man ser på betydningen av tvetydigheten i en isolert kontekst av den militærfaglige forståelsen av begrepet, er det en underliggende fare for at selektiv tolkning av teori for å begrunne begrepets relevans kan skade en konstruktiv faglig debatt. Det fremgår også av debatten på Stratagem, at det finnes en risiko for at vi i Norge, ilegges forsvarsvilje for stor betydning innenfor militær planlegging og utarbeidelse av Forsvaret. Slik Diesen legger det frem, er det ikke total vilje blant befolkningen som avgjør slaget når det først står; det er

moralen hos soldatene som først møter fienden. Det hjelper svært lite om en politiker eller ildsjel i Trondheim henviser til stor forsvarsvilje i befolkningen, om soldater i Finnmark slår retrett ved første skudd. Allerede i dette resonnementet foreligger denne problematikken, ved at det kan stilles spørsmålsteget om forsvarsvilje kan kalles kampvilje og dermed stå for moralen, eller om det har en større betydning adskilt fra direkte handling. Videre militær debatt vedrørende begrepet avslører også større fallgruver, nemlig en tolkning av forsvarsvilje som grunnlag for kampkraft gjennom den moralske komponenten. Om begrepet skal tolkes slik, vil det i teorien, ikke ha en verdi som beskrivelse av kampvilje og kampmoral. Med mindre det i så fall har en tosidig betydning, og kan benyttes i forklaring på et fenomen og en faktor.

Den reelle betydningen for begrepets tvetydighet forsterker kun de funn som ble gjort av analysen, samtidig som det forsterker ideen om at begrepet er gjenstand for en variabel tolkning og bruk. Det interessante er hvordan begrepet kan tolkes som et substitutt for å beskrive kampvilje eller kampmoral, samtidig som det kan brukes i relasjon med forsvarsdebatt som et retorisk verktøy for å forsterke egne argumenter. Divergensen i tolkningen av begrepet betyr, spesielt for den faglige debatten, at begrepet har et sterkt behov for å bli definert. Definisjonsmakten ligger derimot hos den enkelte leser og avsender, det betyr at en slik tvetydighet i både bruk og tolkning gjør at det er naturlig å misforstå både hensikt, betydning og korrekt anvendelse av begrepet. Som nevnt tidligere i dette kapittelet, så er det sannsynlig at det ilegges noe annet av en politikers bruk av begrepet for å forklare hvordan oppslutningen for forsvaret er høy, som resultat av egen politikk i et valgår, enn dersom det benyttes i kontekst av en militær fagdebatt.

Avslutningsvis for dette kapitelet, så er det verdt å benevne hvordan teorien kan bidra til å forstå hvordan begrepet tolkes og benyttes, da spesielt i relasjon med hvordan begrepets tvetydighet har potensiale for å skape problemer rundt bruken. Divergensen i både forståelse og bruk kan forsvares og forstås dersom vi igjen ser på Clausewitz og hans treenighet. Det er i så måte naturlig at begrepet benyttes ulikt, fordi synergien mellom stat, folk og forsvar er en symbiose som har forskjellige roller. Det at politikere tolker begrepet ulikt i forhold til en oberst, gir mening, spesielt med en forståelse av at viljen til å slåss gir forskjellig uttrykk i de forskjellige samfunnsdelene.

I denne synergien hvor staten er avhengig av folkets «entusiasme», for å anvende militæret for å oppnå deres politiske ambisjoner, vil det da være naturlig at egen subjektive forståelse av et

slikt begrep anvendes. Ved å styrke inntrykket av at den generelle oppslutningen om militæret er høy, vil det forenkle bevilgning av ressurser og anvendelse av det. Når det da gjelder den folkelige bruken av begrepet, så er det kanskje i henhold til Clausewitz sin teori bra at begrepet ilegges en så stor subjektiv forståelse, nettopp fordi det i større grad gir uttrykk for folkets følelser og entusiasme.

Videre angående folkets bruk av begrepet, og sett i relasjon til hvordan norsk folkelig deltakelse stort sett har vært høy historisk, så kan det være enda en forklarende faktor i hvorfor begrepet er blitt så tvetydig. Begrepets tvetydighet kan dermed være både et godt og en negativt aspekt, for begrepets tolkning og bruk i Norge. Det kan være godt og konstruktivt, ved at det blir anvendt spesifikt som kontekst for en faglig diskurs vedrørende dets betydning, eller i henhold til Clausewitz, faktisk være et uttrykk for treenighetens samspill. Derimot vil det kunne være destruktivt gjennom sin tvetydighet, nettopp fordi den subjektive og selektive tilnærmingen til bruk og tolkning kan skape en divergens i virkelighetsoppfatningen, samt legge til grunn falske forutsetninger for forståelsen av oppslutning til forsvaret, forsvarsevne eller grunnlag for sikkerhetspolitisk arbeid, basert på en tvetydig faktor uten særlig substans.

6 Avslutning

6.1 Konklusjon

Studiet har forsøkt å finne svar på hvordan begrepet forsvarsvilje tolkes og benyttes i Norge. For å oppnå dette har studiet, gjennom dokument-, diskurs- og innholdsanalyse, av flere offentlige dokumenter som benytter begrepet, forsøkt å belyse nettopp dette. Gjennom analysen ble det identifisert et behov for å bryte ned dokumentene i kategorier basert på tematikk, kontekst og avsender. Dette resulterte i en tredeling av dokumentene, basert på nevnte kategorier og i relasjon med Clausewitz sin treenighets teori, for å bedre representere bredden og tolkning av begrepet i Norge.

På bakgrunn av disse grepene, har studiets analyse presentert en rekke funn relatert til begrepets bruk og tolkning. Spesielt divergensen mellom forståelse av begrepets betydning på tvers av kategoriene, og også i hvilken grad begrepet benyttes i kontekst og som kontekst. Disse funnene la et videre grunnlag for diskusjon gjennom anvendelse av et teoretisk grunnlag basert på Clausewitz sine verker, supplert av historisk samfunnsutvikling og retorikk. Denne anvendelsen av teori gav et tydeligere blikk på funnene, og skapte forutsetninger for en dypere analyse og videre drøfting. Resultatet av dette var hvordan begrepet kan sies å bli

tolket som et fagbegrep blant den militære profesjonen, mens det i en sivil og politisk setting i større grad har et retorisk utgangspunkt preget av en subjektiv tolkning. Det ble derimot tydeligere utover i analyse og drøfting, at begrepet ikke har en klar og tydelig tolkning, mens bruken av begrepet anses å være mer konsekvent innenfor to temaer; fagmilitær diskurs eller offentlig forsvars og sikkerhetspolitisk debatt.

Studiets helhetlige konklusjon av drøfting og analyse er dermed at forsvarsvilje, i Norge, har en slik tvetydig betydning at et konkret svar på hvordan det tolkes og anvendes er vanskelig basert på begrensninger innenfor rammen av en bacheloroppgave. Ettersom begrepet ikke har en klar definisjon, og studiet dermed belager seg på å forstå hvordan det tolkes, vil et svar være av en slik subjektiv karakter at det ikke innehar nok empiri til å være konkluderende. Når det gjelder anvendelse av begrepet, vil en foreløpig konklusjon være som nevnt ovenfor; at det finner sin bruk hovedsakelig innunder det militærfaglige eller forsvars og sikkerhetspolitisk debatt.

6.2 Videre forskning

Begrepet forsvarsvilje er høyst interessant, og på bakgrunn av dette studiets begrensninger i omfang som en bacheloroppgave, anbefales det ytterligere forskning på begrepet. Spesielt anbefales det et arbeid for å definere begrepets betydning, være seg om det er et militært begrep i korrelasjon med forsvarsevne, eller i relasjon som målbart for befolkningens forsvarsvilje. Ved sistnevnte behøves det en tydelig definisjon på hva forsvarsvilje er, noe dette studiet har belyst som problematisk. Videre forskning, er av vår oppfatning, også viktig for profesjonens forståelse av begrepet og dets språklige relevans.

7 Bibliografi

- Andersen, Ø. (1995). Retoriske bevismidler. I Ø. Andersen, *I Retorikkens Hage* (ss. 33-42). Universitets Forlaget.
- Asdal, K., & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse; En praksisorientert metode*. Cappelen Damm Akademisk.
- Bratberg, Ø. (2018). Diskursanalyse. I Ø. Bratberg, *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (ss. 32-66). Cappelen Damm Akademisk.

- Bruøygard, T. (2020, Oktoer 15). *Vilje - en undervurdert faktor i forsvaret av Norge?*
Stratagem: <https://www.stratagem.no/vilje-en-undervurdert-faktor-i-forsvaret-av-norge/>
- Buggeland, S. A. (2022, Februar 28). *Norsk krigsekspert frykter at russerne vil legge Kyiv i ruiner*. VG: <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/0G1K0E/norsk-krigsekspert-frykter-at-russerne-vil-legge-kyiv-i-ruiner>
- Christensen, E. W. (2022, April 5). *Foreslår at HV-personell kan oppbevare våpen og ammunisjon hjemme*. Forsvarets Forum: <https://forsvaretsforum.no/heimevernet-odd-roger-enoksen/foreslar-at-hv-personell-kan-oppbevare-vapen-og-ammunisjon-hjemme/258372>
- Clausewitz, C. e. (1971). *On War*. Princeton University Press.
- Den Norske Regjeringen. (2022, Mars 18). *Regjeringen med strakstiltak for å styrke Forsvaret*. regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-med-strakstiltak-for-a-styrke-forsvaret/id2904668/>
- Diesen, S. (2020, Oktober 13). *Interessant og viktig om forsvarsvilje*. Stratagem: <https://www.stratagem.no/interessant-og-viktig-om-forsvarsvilje/>
- Elden, E. (2020, Oktober 14). *Verdibasert forsvar og forsvarsvilje - mer enn bare kampkraft*. Stratagem: <https://www.stratagem.no/verdibasert-forsvar-og-forsvarsvilje-mer-enn-bare-kampkraft/>
- Elvenes, H. (2019, November 21). *Forsvaret holder høy kvalitet, men må bli større; Vi er på rett vei*. Atekst, retriever: <https://app.retriever-info.com/go-article/05511520191121b7ad66ce5629c2e6344c0c866c86b351/null/archive/search?type=jwt>
- Gjerde, O. A. (2016). *Hva er retorikk?* I O. A. Gjerde, *Taler & Retorikk* (ss. 12-14). Gyldendal Akademisk.
- Grue, J. (2015). *Teori i praksis; Analysestrategier i akademisk arbeid*. Fagbokforlaget.
- Grue, J. (2019, Juni 29). *Logos*. Store Norske Leksikon: https://snl.no/logos_-_retorikk
- Grue, J. (2019, September 20). *Patos*. Store Norske Leksikon: <https://snl.no/patos>
- Grue, J. (2021, Mai 21). *Etos*. Store Norske Leksikon: <https://snl.no/etos>

Grønmo, S. (2020, Oktober 5). *Innholdsanalyse*. Store Norske Leksikon:

<https://snl.no/innholdsanalyse>

Hagvaag, E. (2014, September 02). *Krisene som kan gi Jens KLODEPINE NATO*. Atekst,

retriever: [https://app.retriever-info.com/go-](https://app.retriever-info.com/go-article/0550072014090285d2dd8ceb67d88d5a517a9d92e06075/null/archive/search?ty)

[article/0550072014090285d2dd8ceb67d88d5a517a9d92e06075/null/archive/search?ty](https://app.retriever-info.com/go-article/0550072014090285d2dd8ceb67d88d5a517a9d92e06075/null/archive/search?ty)
[pe=jwt](https://app.retriever-info.com/go-article/0550072014090285d2dd8ceb67d88d5a517a9d92e06075/null/archive/search?ty)

Haukedal, S. L. (2022, Februar 23). *For tretti år sidan var Atle med å starte foreininga: Nå ser han på nytt utrygge tider i Europa*. Atekst, retriever: [https://app.retriever-](https://app.retriever-info.com/go-article/05517620220223f75b3b747ffbd600d22b807d1c0344f8/null/archive/search?ty)

[info.com/go-](https://app.retriever-info.com/go-article/05517620220223f75b3b747ffbd600d22b807d1c0344f8/null/archive/search?ty)

[article/05517620220223f75b3b747ffbd600d22b807d1c0344f8/null/archive/search?ty](https://app.retriever-info.com/go-article/05517620220223f75b3b747ffbd600d22b807d1c0344f8/null/archive/search?ty)
[e=jwt](https://app.retriever-info.com/go-article/05517620220223f75b3b747ffbd600d22b807d1c0344f8/null/archive/search?ty)

Hjort, C. B. (2021, Oktober 19). *Forsvaret og forsvarsviljen står sterkt hos det norske folk*.

Norges forsvarsforening, Forsvarsforeningen.no:

[https://www.forsvarsforeningen.no/nyheter/forsvaret-og-forsvarsviljen-star-sterkt-hos-](https://www.forsvarsforeningen.no/nyheter/forsvaret-og-forsvarsviljen-star-sterkt-hos-det-norske-folk/)
[det-norske-folk/](https://www.forsvarsforeningen.no/nyheter/forsvaret-og-forsvarsviljen-star-sterkt-hos-det-norske-folk/)

Hobson, R. (2005). *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945*. Cappelen Akademisk Forlag.

Holmøyvik, E. (2022, Mars 29). *Grunnlova*. Store Norske Leksikon: <https://snl.no/Grunnlova>

Hove, K., Berg-Knutsen, E., Dahl, P., & Ronnes, N. (2019). *Heimevernet mot 2030: Framtidig rolle og oppgave*. Forsvarets Forskningsinstitutt.

Huitfeldt, A. (2020, Desember 13). *Historiefortellingens mål og midler*. Atekst, retriever:

[https://app.retriever-info.com/go-](https://app.retriever-info.com/go-article/020019202012139bdc4fc8a127055a2591393e3606835/null/archive/search?ty)

[article/020019202012139bdc4fc8a127055a2591393e3606835/null/archive/search?ty](https://app.retriever-info.com/go-article/020019202012139bdc4fc8a127055a2591393e3606835/null/archive/search?ty)
[pe=jwt](https://app.retriever-info.com/go-article/020019202012139bdc4fc8a127055a2591393e3606835/null/archive/search?ty)

Høiback, H. (2020, April 30). *Historiløs langtidsplan for Forsvaret*. Forsvarets Forum:

<https://forsvaretsforum.no/historie/historielos-langtidsplan-for-forsvaret/123077>

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). Dokumentanalyse og

litteraturstudier. I A. Johannessen, P. A. Tufte, & L. Christoffersen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (ss. 97-110). Abstrakt Forlag AS.

- Kristoffersen, E. (2020, Oktober 13). *Hva er ekte forsvarsvilje?* Forsvaret.no:
<https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/aktuelt/forsvarssjefen-om-forsvarsvilje>
- Langemyr, H. (2019, Desember 19). *NATO med kurs mot Kina - Norge i skvis*. Atekst, retriever: <https://app.retriever-info.com/go-article/05501220191219ad1938a8f9b0f2455c3e65497033fdb6/null/archive/search?type=jwt>
- Langvad, S. (2020, Oktober 03). *Hvor stor er norsk forsvarsvilje?* Stratagem:
<https://www.stratagem.no/hvor-sterk-er-norsk-forsvarsvilje/>
- Leraand, D. (2021, Februar 23). *Hærens historie*. Store Norske Leksikon:
https://snl.no/H%C3%A6rens_historie
- Malmo, E. (2019, November 08). *Ber om egen bataljon i Trøndelag - Innspill til Forsvarets langtidsplan fra Forsvarsforum Trøndelag - Værnes kan få 700 nye soldater*. Atekst, retriever: <https://app.retriever-info.com/go-article/02008020191108b68eb4ccb9d997863110300c89b79fa/null/archive/search?type=jwt>
- Norges Forsvarsforening (NFF). (u.d.). *Om foreningen*. Norges Forsvarsforening:
<https://www.forsvarsforeningen.no/om-foreningen/>
- Olsen, Ø. F. (2021, Februar 17). *Regjeringen legger bort planene om portforbud*. Forsvarets forum: <https://forsvaretsforum.no/beredskap-forsvaret-koronavirus/regjeringen-legger-bort-planene-om-portforbud/183177>
- Rosavik, F. (2020, Oktober 20). *Halshuggingen bekrefter ytrings-frihetens krise*. Atekst, retriever: <https://app.retriever-info.com/go-article/02000220201020633811/null/archive/search?type=jwt>
- Solum, T. (2014, Januar 04). *Det svenske eksperimentet*. Atekst, retriever: https://app.retriever-info.com/services/archive?languageCategory=lang_NO%2Clang_SE&searchString=det%20svenske%20eksperimentet%20torgeir%20solum
- Stordahl, T. E. (2016, Desember 07). *Å spare seg til fant*. Forsvarets forum: <https://forsvaretsforum.no/a-spare-seg-til-fant/114278>

Stortinget. (2021, Oktober 20). *Høyringsinnspel frå Folk og Forsvar; Opplysningsarbeid for forsvarsvilje*. Stortinget.no: <https://stortinget.no/nn/kva-skjer-pa-stortinget/hoyring/hoyringsinnspel/?dnid=19053&h=10004440>

Stortinget. (2021, Mai 5). *Om nettstedet*. Stortinget.no: <https://www.stortinget.no/no/Stottemeny/Hjelp/Om-nettstedet/nettstedet/>

Svendsen, L. F. (2019, 5 15). *Retorikk*. Store Norske Leksikon: <https://snl.no/retorikk>

8 Vedlegg

- Vedlegg 1 - Analyseskjema